

GIZARTE HEZKUNTZAKO GRADUA

2018-2019 IKASTURTEA

**AUTISMOAREN ESPEKTRU NAHASTEAN
DUTEN PERTSONEN AISIALDIA ETA
DENBORA LIBREAREN ANALISIA**

Egilea: Amaia Boto Gaztelurrutia

Zuzendaria: Leire Darretxe

Leioan, 2019 ko Maiatzaren 28an.

AURKIBIDEA

1. SARRERA	1
2. MARKO TEORIKOA	2
2.1. LEO KANNER, HANS ASPERGER ETA LORNA WING.	3
2.2. DSM V	4
2.3. TEORIA EZBERDINAK	5
2.4. AEN DUTEN PERTSONEN AISIALDIA ETA DENBORA LIBREA	5
2.4.1 Aisialdia/ denbora librea	5
2.4.2 AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librea	6
2.4.3 Aisialdi inklusiboa	8
3. METODOLOGIA	10
3.1 Metodologia kualitatiboa	10
3.2 Apnabi	10
3.2.1 Apnabik eskaintzen dituen aisialdia eta denbora libreko klubak	11
3.2.2 Taldearen aurkezpena	12
3.3 Datu bilketarako tresnak	13
a) Behaketa parte hartzailea	13
b) Talde dinamikak	14
c) Elkarrizketa	15
4. EMAITZAK ETA DISKUSIOA	16
4.1 Esparruko arduradunaren ikuspegia eta taldeko kideen ikuspegia	16
4.2 Ekintza zuzenetik kanpo burutzen den lana: ekintza baino aurretiko batzarra	19
4.3 Apnabiko klubean egiten diren ekintzak	21
4.4 Ekintza zuzenetik kanpo burutzen den lana: ekintza osteko batzarra	23
5. ONDORIOAK	24
7. BIBLIOGRAFIA	26
8. ERANSKINAK	28
1. ERANSKINA: AUTISMOA DSM-AREN IKUSPEGITIK	28
2. ERANSKINA: TEORIA EZBERDINAK	30
3. ERANSKINA: AISIALDIA ETA DENBORA LIBREA, AISIALDIRAKO HEZKUNTZA	32
4. ERANSKINA: AISIALDI INKLUSIBOA	33
5. ERANSKINA: APNABI-KO ZERBITZU EZBERDINAK	33
6. ERANSKINA: JAKINARAZPEN BAIMENA	35
7. ERANSKINA: BEHAKETA PARTE HARTZAILEAREN BIDEZ JASOTAKO DATUAK BILTZEKO TAULA	36
8. ERANSKINA: TALDE DINAMIKA	36
9. ERANSKINA: APNABIKO AISIALDIA ETA DENBORA LIBREKO ARDURADUNARI ELKARRIZKETA	40
10. ERANSKINA: APNABIKO AISIALDIA ETA DENBORA LIBREKO KLUBEAN LAN EGITEN DUEN 1. BEGIRALEARI ELKARRIZKETA	56
11. ERANSKINA: APNABIKO AISIALDIA ETA DENBORA LIBREKO KLUBEAN LAN EGITEN DUEN 2. BEGIRALEARI ELKARRIZKETA	63
12. ERANSKINA: PROGRAMAZIOA ETA EBALUAZIOA EGITEKO TAULA	69
13. ERANSKINA: TALDEKO GASTUEN ETA DIRU-SARTZEEN INGURUKO JARRAIPENA EGITEKO TAULA	70
14. ERANSKINA: BEHAKETAREN PARTE HARTZAILEAREN DATU BILKETA	70

AEN DUTEN PERTSONEN AISIALDIA ETA DENBORA LIBREAREN ANALISIA

Amaia Boto Gaztelurrutia

UPV/EHU

LABURPENA:

Aisialdia eta denbora librea, giza eskubide bezala onartuak izanik, oinarrizkoa bilakatzen da pertsona guztion eskubide hau bermatua izatea. Honetarako, ezinbestekoa da komunitateak aisialdiaz gozatzeko beharrezkoak diren aukerak eskaintzea eta denontzako eskuragarria den aisialdirako ekintzak sortzea. Hau honela izanda, hurrengo azterketa txiki honek Autismoaren Espektru Nahastea duten pertsonen Aisialdia eta Denbora Librea aztertzea du helburu. Horretarako, metodología kualitatiboan oinarrituz eta elkarrizketa, behaketa eta talde dinamikak erabiliz, beharrezkoa izan zaidan informazioa biltzeko aukera izan dut. Ondorio bezala, ikus daiteke komunitateak eskaintzen dituen aisialdiko ekintzak ez direla denontzako eskuragarriak ezta inklusiboak ere, beraz, esparru honetan hobetzeko asko dago oraindik.

Autismoaren Espektru Nahastea, aisialdi inklusiboa, eskubidea, eskuragarria, komunitatea

RESUMEN:

El ocio y tiempo libre han sido aceptados como un derecho humano, por lo que supone algo básico el garantizarlas a todas las personas de la sociedad. Por ello, es necesario que la comunidad ofrezca oportunidades para disfrutar del ocio y cree actividades accesibles. Así, el siguiente proyecto pretende ahondar y estudiar el ocio y el tiempo libre de las personas con Trastorno del Espectro Autista y, para ello, se ha utilizado una metodología cualitativa basada en diferentes entrevistas, observaciones participativas y dinámicas de grupo. Asimismo, se ha llegado a la conclusión de que las actividades de ocio que se ofrecen no son ni accesibles para todas las personas ni inclusivas, por lo que hay mucho que mejorar todavía en este aspecto.

Trastorno del Espectro Autista, ocio inclusivo, derecho, accesibilidad, comunidad

ABSTRACT:

Once leisure has been accepted as a human right, it is basic to guarantee it for everybody. Therefore, the community needs to provide the required opportunities and create accessible activities to enjoy everybody's free time. At this point, the following project intends to study the already mentioned leisure of people with Autism Spectrum Disorder with a qualitative methodology; such as interviews, group dynamics and participatory observations. As a conclusion, it has observed that the existing activities offered by the community are not accessible enough nor inclusive for everybody so there is still a lot to improve in this aspect.

Autism Spectrum Disorder, inclusive leisure, right, accessibility, community

1. SARRERA

Autismo Espektru Nahastea (AEN) duten pertsonak, garapen neurologikoan nahasteak dituzten pertsonak dira. Nahaste hauen ondorioz, hainbat ezaugarri garatu izan dituzte eta aurrerago ikusiko dugunez, pertsona hauek hainbat oztopo adierazten dituzte bizitzako arlo ezberdinetan.

Gradu hau ikasten hasi baino aurreragotik, AEN-en inguruko interesa piztua neukan, aurretik egindako ikasketen ondorioz. Gainera, nahaste hau duten giza taldeekin lan egiteko aukera ere izan dut, bizitzako arlo ezberdinetan (aisialdian, egunerokotasuneko ekintzetan, kirol ekintzetan, etab).

Esan beharra dago, gradu honetan AEN ez dugula sakonki landu, hainbat nahaste eta desgaitasun ezagutu ditugu baina denak maila orokor batetik. Hau honela izanda, gradu amaierako lan honen bidez, AEN-aren inguruan azterketa egitea eta sakonki ezagutzea aukera egokia zela iruditu zitzaidan.

Nahaste hau duten pertsonak, aurrerago ikusiko dugun lez, inguruarekin eta beste pertsonekin erlazionatzeko eta komunikatzeko zailtasunak adierazten dituzte; hori dela eta, aisialdian begia jartzea ezinbesteko zerbait dela iruditu zait. Izan ere, aisialdia zerbait positibo bezala kontsidera genezake eta esparru honen bidez, komunikatzeko eta erlazionatzeko aukera eskaintzen da. Beraz, oso esparru aberasgarria dela deritzot, bai pertsonaren garapen integralerako bai besteekin erlazionatzen ikasteko.

Beraz, hurrengo lan honen helburu nagusia, AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora libre aztertzea izan da. Ikerketa txiki hau aurrera eramateko, Apnabi elkarte oinarritu naiz, izan ere, Bizkaia mailan AEN-aren erreferentziazko instituzioa da eta orain dela lau urtetik hona, elkarte honetako esparru ezberdinetan lanean aritu izan naiz. Zehatzagoak izateko, Apnabik eskaintzen duen aisialdia eta denbora libre zuzenduta dauden “Klub” izeneko ekintzetan oinarritu naiz. Klub horiek talde txikiz osatuak daude eta talde txiki horien helburua aisialdia eta denbora librearen kudeaketa da. Beraz, talde txiki horietako bat hartuko dut erreferentzia nagusi bezala eta bertatik bideratu dut nire hurrengo analisia.

Guzti hau kontuan izanda, lana bost ataletan banatu dut. Lehenik eta behin, gaiaren eta testuinguruaren inguruko hurbilketa bat egiteko marko teorikoan, historian zehar autismoak eta geroago, AEN-ak izan dituen aldaketez hitz egin dut, hainbat autore ezberdinen inguruko informazioa bilduz, esate baterako, Leo Kanner, Hans Aspeger eta Lorna Wing. DSM-a erreferentzi bezala erabiliz, AEN duten pertsonen ezaugarrien sailkapen txiki bat ere azaltzen da lanean.

Bestalde, nahaste honekin zuzenean lotuta egon diren edo gaur egun ere dauden hainbat teoria aztertu ditut (adimenaren teoria eta ama hozkailuak). Analisia, AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librean oinarritu dudanez, garrantzitsua iruditu zait aisialdia eta denbora librearen kontzeptuak argi definitzea, askotan sinonimo bezala hartzen baititugu. Marko teorikoarekin bukatzeko, AEN duten pertsonentzako aisialdia eta denbora librearen zein garrantzitsuak diren azaltzen da, esparru honen ezaugarriak eta abantailak kontuan izanda.

Honen ostean, gaiaren inguruko analisi hau burutzeko, zein motatako metodologia erabili dudana azaltzen dut. Datu bilketa egiteko erabili ditudan tresna ezberdinak azalduz eta jasotako datuak plazaratuz. Jasotako emaitza horiek, hausnarketarako tartea eskaini didate eta ondorio batzuk atera ditut. Lanarekin bukatzeko, hobetzeko proposamenak azaltzen ditut, erreferentzia bibliografiko eta eranskinekin bat.

2. MARKO TEORIKOA

Gaur egun, esan dezakegu, AEN-ren inguruan eskuragarri dugun informazioa nahiko zabala dela, antzinako egoerarekin konparatuz. Urteak pasa ahala eta mota askotako azterketak egin ostean, aurrerapauso asko eman dira eta nahaste honen inguruko ezagutzak handiagoak eta sakontzen joan dira. Gainera, interpretazio asko jaso izan ditu nahaste honek, mota askotakoak eta kontrajarriak.

Autismoa antzinatek ezagutzen da, hau da, ez da kontzeptu berri bat. Artigas-Pallarès eta Paula-k (2011) dioten bezala, 1911. urtean, kontzeptu hau, jada literatura medikuan erabiltzen zen eta 1923. urtean, autismoren inguruko azalpenak ematen hasi ziren. Izan ere, garai hartan nahasmendu honen ezaugarriak adierazten zituzten hainbat egoera eta ume agertu ziren. Esan beharra dago, autismoak ikuspegi medikua hartu zuela garai honetan eta eskizofreniaren ezaugarri bezala kontsideratzen zela.

2. 1. LEO KANNER, HANS ASPERGER ETA LORNA WING.

Douglak (2014) dioten bezala, 1943. urtean Leo Kanner eta 1944. urtean Hans Asperger, gai hau aztertzen ari ziren eta nahaste honen inguruko azalpenak eman zituzten, tesi ezberdinak sortuz. Beraien nahia momentu horretan, sortutako azalpen horien bitartez, nahaste honen interpretazioa eta ezaugarriak mugatzea eta zehaztea izan zen. Gaur egungo autismoaren esanahia Leo Kanner-i esker ezagutzen da. Izan ere, 1935. urtetik aurrera, Kanner nahaste hau mugatzen eta zehazten hasi zen, esanahi egoki bat bilatzeko eta beste nahaste batzuetatik ezberdintzeko asmoz. Garai hartan, autismoaren eta beste nahaste batzuen arteko muga edo tartea zein zen jakitea nahiko zaila baitzen. Hasiera batean, “autismo infantil precoz” bezala izenpetu zuen autismoa, hainbat ezaugarri adieraziz: pertsonetikiko kontaktuan isolamendu sakona, identitate mantentzeko nahi obsesiboa, objektuekiko harreman handia, hitzen bidezko komunikazioaren alterazioa, mututasun bezala adieraziz edo beste mota bateko lengoia erabiliz. Bere testuan adierazten duen bezala, Kanner-ek autismoaren inguruko koadro kliniko zehatza sortu zuen eta horren bitartez, errazagoa bilakatu zen autismoa, beste nahaste batzuetatik ezberdintzea.

Honen inguruan, Kanner-ek 1943. urtean bere lanik garrantzitsuenetarikoa sortu zuen eta bertan, 11 umeen hausnarketa egin zuen, zortzi mutil eta hiru neska izan ziren lan horren lagina. Sortutako lanak, “Autistic disturbance of affective contact” izena izan zuen eta bere hausnarketa egin ostean, “alteraciones autísticas de contacto afectivo” izena jarri zion garai hartako autismoari (Gerdel, 2017). Douglas-en (2014) esanetan, Kanner-ek ume horien ezaugarri komunak jaso zituen: harremanak sortzeko gaitasun eza, lengoian alterazioak, gehienbat komunikazio sozialean, testuingurua aldaketa gabe mantentzeko nahi obsesiboa, kasu batzuetan gaitasun berezien agerpena, botere kognitibo handia baina bere atentzio lekuetara murriztuz, itxura fisiko normala, jaiotzetik lehenengo sintomen agerpena, etab.

Kanner-ek egindako ekarpenetatik garrantzitsuena edo indar gehien izan duena, autismo nahastea, neuro-garapenean oinarritutako nahaste bat dela susmatzea izan da. Hortik abiatuz, izen hau eman zion autismoari “componentes constitucionales de la respuesta emocional”(Douglas, 2014).

Garai hartan, 1944. urtean Asperger-ek ere autismoaren inguruan hitz egin zuen sortutako tesi doktoralean “Die autistischen psychopathen ins kindesalter”(Psicopatía autística en la infancia). Asperger-ek, sei eta hamaika urte zituzten lau ume aztertu zituen. Ume hauek, interakzio sozialean eta egokitzapen kognitibo eta berbalean zailtasunak adierazten zituzten. Asperger-ek bere tesian, jada argitu zuen bi urteko ume batean identifikatu daitezkeela bizitza osoan zehar mantenduko diren ezaugarri bereizgarri batzuk (Gerdel, 2017).

Esan beharra dago, Asperger-en lanak alemanez idatzita zeudela eta hori dela eta, bere lanek ez zuten hainbesteko zabalkuntza ezta garrantzirik izan eta kasu askotan, alde batera utziak izan ziren. Hau honela izanda, 1979.urtean Lorna Wing, Asperger-en lan horiek ingelesera pasatzen hasi zen eta honek Asperger-en lanei garrantzia eman zion (Douglas, 2014). Garai hartan, Lorna-k, AEN kontzeptua sortu zuen eta kontzeptu horren barruan txertatzen ditu autismoa eta Asperger nahastea ere bai.

Reaño-k (2014), gai honekin lotuta, Lorna Wing-ek, (1979) “triada de Wing” kontzeptua sortu zuela adierazten du. Wing-ek, triada horren bitartez, nahaste honekin lotutako hiru esparru ezberdin argitzen ditu eta honekin, AEN oinarrizko sintomatologia adierazi zuen. Izan ere, AEN duten pertsonak, zailtasunak adierazten dituzte hurrengo hiru esparru hauetan:

- Komunikazioa: Komunikazio berbal eta ez berbalean zailtasunak.
- Harreman sozialak: elkarrekikotasunean zailtasunak.
- Interesak: intereseko gaietan eta aukeratutako ekintzetan patroi errepikakorak.

2.2. DSM V

Del Barrio-k (2009) adierazten duen bezala, 1952. urtean, lehenengo DSM-a (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) sortu zen, dokumentu honetan, nahasmendu ezberdinen inguruko informazioa jasotzen eta adierazten hasi ziren; sintomatologia, ezaugarri eta beste hainbat irizpide kontuan izanda. Modu honetan, edozein nahasteren inguruko diagnostiko bat egitea errazagoa bilakatu zen.

Urteen poderioz, hainbat DSM sortzen joan ziren eta horietako bakoitzean, autismo nahastearen inguruan hainbat aldaketa egiten joan dira, ahalik eta definizio zehatz bat eman arte (gehiago jakiteko ikus 1.eranskina).

2.3. TEORIA EZBERDINAK

Aurretik esan bezala, autismoak historian zehar hainbat aldaketa jaso ditu eta kontzeptu honen eboluzioa oso nabaria izan da. Hori dela eta, historian zehar nahaste honekin lotutako hainbat teoria eta hipotesi sortu dira (gehiago jakiteko, ikus 2.eranskina).

2.4 AEN DUTEN PERTSONEN AISIALDIA ETA DENBORA LIBREA

Lehenik eta behin, aisialdiaren eta denbora librearen inguruko ezberdinketa egitea ezinbestekoa dela deritzot. Kasu askotan, aisialdia eta denbora libre kontzeptu berbera bezala erabiltzen ditugu eta honen ondorioz, askotan sinonimo bezala ulertuak izaten dira.

2.4.1 Aisialdia/ denbora libre

Lazcano-k eta Madariaga-k (2016) dioten bezala, aisialdia pertsona batek duen denbora librearen erabilgarritasuna baino zerbait gehiago dela kontuan izan behar dugu. Antzina, lanetik kanpoko denbora, aisialdian bilakatzen edo aisialdi bezala kontsideratzen zen. Gaur egun, pertzepzio hau aldatu egin da, izan ere, pertsona batek bere denbora librean praktikatzeko duen edozein ekintza ezin da aisialdi bezala kontsideratu. Beraz, aisialdia garapen pertsonaleko esparru bezala ulertu behar dugu eta kontuan izan behar dugu, gizakiaren garapen integrala sustatzeko beharrezko esparrua dela eta gizakiaren eskubide bat dela. Autore hauek diotenarekin bat eginez eta gizakia, izaki sozial bezala kontsideratuz, aisialdia garapen sozialeko esparru bezala uler genezake, kohesio soziala, komunitateko bizipen eta garapen ekonomikoko elementu bat lez.

Lazcano-k eta Madariaga-k (2016), erreferentzia zuzena egiten diote De Grazia-ri (1966) hurrengo hau adieraziz: denbora librea pertsona baten denbora kalkulatzeko modu bat bezala ulertu genezake; aisialdia, ordea, izateko modu bat bezala ulertzen dugu, gizakiaren baldintza bat bezala.

Esan beharra dago, aisialdiaren definizio zehatz bat ematea nahiko zaila dela, izan ere, tokiaren eta denboraren arabera modu batean edo bestean ulertzen da, tokiko ideologia, filosofia eta ikuspuntuan oinarrituz.

Aisialdia eta denbora librearen inguruko ezberdinketa horretatik bideratuta, Cuenca-k (2011), gaur egun aisialdia lanetik kanpoko jarduerekin identifikatzen dugula dio, dibertsioarekin eta gozamenarekin. Esan beharra dago, kontzeptu hau pertsonaren bizipenekin lotuta dagoela eta bizi den testuinguruarekin. Gainera, aisialdia gizakiaren intentzioaz sortutako esperientzia da, giza eskubide eta garapen arlo bezala ulertua. Beraz, guzti hau kontuan izanda, esan dezakegu aisialdia, hezkuntza arlo bezala ere uler dezakegula, izan ere, praktika berriei erantzuna emateko gaitasunak ikasteko beharra ikusten da eta behar hau, aisialdiarekin ikasten dela ikus daiteke (gehiago jakiteko, ikus 3. eranskina).

2.4.2 AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librea

Behin kontzeptu hauek argituak izanda, gai nagusian oinarritzeko ordua da, hau da, AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librean jarriko dugu begirada. Honetarako, aurretik aipatu ditudan AEN duten pertsonen inguruko ezaugarriak kontuan izan beharko ditugu.

AEN duten pertsonen ezaugarri esanguratsuenetariko bat, pertsonekin harremanak izateko eta besteekin komunikatzeko dituzten oztopoak dira. Hau honela izanda, askotan pertsona hauen aisialdia eta denbora librea, mugatua eta baldintzatua ikus daiteke. Beraz, ezinbestekoa iruditzen zait, pertsona hauen aisialdia eta denbora librearen inguruan lan egitea, izan ere, bizitzako esparru zehatz honetatik abiatuz, egunerokotasuneko beste esparru batzuetan onurak edo aurrera pausuak eman daitezke.

AEN duten pertsonen ezaugarriak kontuan izanda, aisialdia eta denbora libreak izan ahal dituen abantailen inguruko azterketa egiteko, Alcolea-ren (2010) testua erabili dut

oinarri nagusi bezala. Alde batetik, AEN duten pertsonen harreman sozialak sortzeko eta mantentzeko trabak izaten dituzte, harreman hauekiko interes gutxi adieraziz. Ezaugarri hau kontuan izanda, aisialdiaren bidez, beste pertsona batzuekin harremanak izatea sustatu daiteke, ekintza eta espazio ezberdinak bere berdinekin konpartitzeko aukera eskainiz. Esparru positibo batean, beste pertsonetako komunikazioa eta interakzioa lantzeko leku egokia bilakatzen da aisialdia.

Beste alde batetik, AEN duten pertsonen, ezan bezala, komunikatzeko oztopoak adierazten dituzte, hitzeko komunikazioan eta hitzik gabeko komunikazioan ere. Honekin lotuta, komunikatzeko intentzio falta adierazten dute, bere nahiak adierazteko zailtasuna, ekolaliak eta komunikatzeko lengoia eskasa. Honegatik, aisialdia aberasgarria bilakatzen da, izan ere, aisialdiko ekintzetan, pertsonen nahiak eta desioak kontuan izaten dira, horrek, bakoitzak bereak espresatzea ekartzen du eta beste kideekin konpartitzea. Bakoitzaren eta bere kideen nahiak eta desioak kontuan izanda, mota askotako ekintzak sortzen dira, baina ekintza horiek burutzeko, ezinbestekoa da bakoitzak jardueren inguruko iritzia ematea eta egun horretan egingo den ekintza denon artean erabakitzea. Ikus daitekeenez, aisialdiak pertsonen erabakiak hartzeko aukera ematen dio, edo gutxienez, esparru hori sustatzeko aukera. Izan ere, bakoitzak bere interes eta nahien inguruan hitz egin beharko du, komunikatzeko beharra izanez. Horren ondorioz, denon artean dauden nahi eta desio horiek kontuan izanda, ekintza edo jarduerak ezberdinak sortzen dira. Beraz, garrantzitsua bilakatzen da erabakiak hartzen eta bakoitzaren desioak komunikatzen jakitea (Alcolea, 2010).

Guzti hau kontuan izanda, Alcolea-k (2010) hurrengo hau ondorioztatzen du eta nire ustez, hurrengo esaldi hauek presente izatea garrantzitsua da: aisialdiak eskaintzen duen ongitasun emozionalak kalitatezko bizitza ematen dio pertsonari. Pertsona bakoitzak ezaugarri batzuk ditu, beraz, pertsona bakoitzak ondo pasatzeko duen modua ere, ezberdina izango da. Pertsona batek, bere inguruan gertatzen ari denaren inguruko informazioa edukitzea ezinbestekoa da, antsietateko egoerak ekiditeko. Bukatzeko, bakoitzak behar dituen komunikazio eta informazio tresnak modu egokian erabiliz, jarrera erronkariak ekidituko ditugu.

Beraz, ikus daiteke aisialdia eta denbora librearen kudeaketa egokiak, AEN duten pertsonengan eragin eta ondorio aberasgarriak ekartzen dituela. Hori dela eta, garrantzitsua da arlo honetan beraiekin lan egitea.

2.4.3 Aisialdi inklusiboa

Behin aisialdia eta denbora librea AEN duten pertsonen ezaugarriekin lotuta, gaur egun oso latente dagoen kontzeptu baten inguruan hitz egitea ezinbestekoa da. Desgaitasuna duten pertsonen aisialdiak eta denbora libreak gero eta garrantzi gehiago hartu du, izan ere, aurretik esan dugun bezala gizakiaren eskubide bat da eta beraz, komunitateko edozein pertsonak aisialdiaz gozatzeko aukera eta eskubide osoa du. Hainbat arrazoi medio direlarik, desgaitasuna duten pertsona askok aisialdia eta denbora libreaz gozatzeko hainbat oztopo aurkitzen dituzte. Ildo honetatik, aisialdi inklusiboa kontzeptua sortzen da.

Inklusio kontzeptuak, Madariaga-k, Lazcano-k eta Doistua-k (2011) diotenaren arabera, giza eskubideei erreferentzia egiten die eta denontzako gizarte baten aldeko defentsa sustatzen du. Honekin batera, denon beharrak asetzeko gai den komunitate baten beharrean oinarritzen da, pertsona bakoitzaren baldintza eta berezitasunak kontuan izan gabe. Kontzeptu hau, ez dago zuzenean desgaitasunarekin lotuta, hau da, ez dio soilik desgaitasuna duten pertsoneri erreferentzia egiten, baina egia da, gaur egungo inklusio kontzeptua desgaitasuna ulertzeko moduan oinarritzen dela. Inklusioak hiru mailatan lan egiten du: presentzia (gizartean egoteak esan nahi duena), parte hartzea (pertsona guztiek ekintzetan parte hartu ahal izateko, baldintza egokiak eman behar dira) eta bukatzeko, ahalmenen garapena (horretarako, garapen pertsonala oztopatzen duten elementuak identifikatu eta gainditu egin behar dira).

Edozein pertsonaren bizi kalitatea egokia izateko, oso garrantzitsua da aisialdia eta denbora librerako eskubidea ere bermatua izatea, aisialdiak pertsonari bizi kalitatea ematen baitio. Garrantzitsua da ere, desgaitasuna duten pertsonen eskubideak bermatzea, bazterkeria egoeran ez egoteko eta komunitatearen parte izateko. Beraz, aurretik azaldutakoaren ondorioz, aisialdi inklusiboak indar handia hartzen du gaur egungo gizartean.

Madariaga-k (2004) dioen bezala, aisialdi inklusiboak honako esparru hauei garrantzia ematen die:

- Aisialdirako eskubidea:
 - Diskriminazio ezean oinarritua

- Ondo pasatzeko eta goatzeko eskubidea azpimarratzen du
- Desgaitasuna duten pertsona taldeetatik eskaria egiten da
- Pertsona guztien onuretan oinarritzen da

- Kalitatezko aisialdia:
 - Parte hartzaile guztientzat onuragarriak diren ekintzak dira
 - Testuinguru natural batean oinarritutako aisialdiko programen garapena sustatu
 - Pertsona bakoitzarentzako beharrezkoak diren laguntzak eta dedikazioa bermatu behar da

- Aisialdi partekatuaren dimentsio soziala:
 - Ikasketa eta ezberdintasunen aurreko errespetua sustatzen ditu
 - Pertsona ezberdinekin aisialdiko esperientziak izatea aberasgarria da
 - Dibertsitatea oinarri bezala onartzen duen gizarte baten sorrera

Aurreko puntuak kontuan izanda, Madariaga-k (2004) aisialdi inklusiboaren inguruko laburpen txiki bat egiten du, beraz, aisialdian inklusiboa:

- Giza eskubide bezala onartzen da
- Pertsona guztiei zuzentzen da
- Eredu soziologikoan oinarritzen da
- Pertsona guztien inklusio osoaz apustu egiten da edozein esparrutan
- Estrukturen erreforma bat dakar
- Komunitatea eta ingurune soziala erreferentzia bezala onartzen dira
- Pertsona guztientzako eskaintza komun bat planteatzen da
- Organizazio inklusiotik sortzen da
- Formazio profesionalaren beharra du

Aisialdi inklusibo baten alde borroka egiteko, inklusio printzipioa kontuan izan behar da, pertsona bakoitzaren beharrak asetzeko testuingurua egokitu eta pertsona bakoitzarentzako eskaintza moldatuko da, arrazoi ezberdinak direla eta (Madariaga, 2004).

Cuenca-k (2011) ere aisialdi inklusiboaz hitz egiten du. Inklusioa, balio, sinesmen eta ekintza sistema baten aurrean dugun jarrera izango litzateke. Pertsonen eta taldeen artean dauden ezberdintasunak, denontzako onura bezala ikusiak edo onartuak izan beharko litzateke. Inklusioak, hurrengo balioak aintzat hartzen ditu: onarpena, pertenezia, harreman pertsonala, komunitate guztien parte hartzea, etab. Aisialdia, denon eskura egon beharko litzateke, hori izango da aisialdi inklusiboaren oinarrietako bat. Horretarako, garrantzitsua da aisialdian dauden oztopoak aztertzea eta murriztea, aisialdirako hainbat baliabide sortzea eta kasu honetan, AEN duten pertsonen ezaugarri nagusiak ezagutzea, gehienbat, aisialdiarekin erlazionatutakoak (gehiago jakiteko, ikus 4. eranskina).

3. METODOLOGIA

3.1 Metodologia kualitatiboa

Gradu amaierako lan hau egiterako orduan, AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librean sakonki aztertu nahi izan dut, horretarako metodologia kualitatiboa erabili dut. Ikerketa kualitatiboa azken finean, errealitate edo egoera baten analisisa da, errealitate horren parte hartzaileak diren pertsonen bitartez egoera edo errealitate hori ulertu eta interpretatzeko helburuaz. Errealitate honen inguruko analisisa egiteko, tresna ezberdinak erabiliz, mota ezberdineko informazioa jaso dut.

3.2 Apnabi

AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librean zer nolakoa den aztertzeko, APNABI izeneko elkartearen oinarritu naiz. Apnabi orain dela 40 urte baino gehiagotik AEN duten pertsonen eta beraien gurasoen bizi kalitatea hobetzeko helburuarekin lanean ari da. Erreferentziazko elkarte bilakatuz, izan ere, jaiotzetik lan munduan murgildu arteko baliabideak eskaintzen dituzte. Beraz, esan daiteke, bizi ziklo osoarako laguntza edo oinarria eskaintzen dutela.

Elkarte honen helburu nagusia, AEN duten pertsonen eta beraien familiei beharrezkoak diren laguntzak eta aukerak eskaintzea da, kalitatezko bizi proiektu bat garatzeko

asmoz. Honetarako, pertsona bakoitzaren ezaugarri indibidualak izango dira beti garrantzitsuenak eta horiek kontuan izanda, esku hartze egoki eta apropos bat egiteko aukera eskaintzen da.

Helburu horiek lortzeko asmoz, Apnabik hainbat baliabide eta zerbitzu eskaintzen ditu, bizitza ziklo osoan sakabanatuak eta pertsona bakoitzaren beharrei egokituak. Nire interesekoa, aisialdia eta denbora librearen esparrua da beraz, lan hau burutzerako orduan, esparru honetan oinarritu naiz.

Apnabik, aisialdia eta denbora librearen barruan, hainbat ekintza eskaintzen ditu, mota ezberdinetakoak (gehiago jakiteko, ikus 5. eranskina). Pertsona bakoitzaren beharrak, interesak eta nahiak kontuan izanda, ekintza batean edo bestean parte hartzeko aukera izango du.

3.2.1 Apnabik eskaintzen dituen aisialdia eta denbora libreko klubak.

Esan bezala, Apnabik aisialdia eta denbora librean oinarritutako hainbat ekintza eskaintzen ditu, horien artean, aisialdi eta denbora libreko klubak. Hainbat urte daramatzat klub hauetan AEN duten pertsonekin lan egiten eta hori dela eta, nik egin nahi dudan azterketaren inguruko informazioa jasotzeko, esparru egokia iruditu zait.

Aisialdia eta denbora libreko klub-ak hamabost egunean behin burutzen diren ekintzak dira, asteburuetan. Orokorrean, talde asko daudenez eta baliabide zabalago bat emateko nahiarekin, ekintza hauek bai larunbat, bai igandeetan egiten dira. Talde batzuk ekintza larunbatetan egiten dute eta beste batzuk igandeetan.

Ordutegiari dagokionez, orokorrean ekintza hauek arratsaldeetan burutzen dira; bostetatik zortzietara. Egunak, taldeak eta ordutegiak orokorrean ez dira aldatzen, nahiz eta batzuetan, ordutegia aldatzeko beharra izan.

Partaideei dagokienez, orokorrean taldeak bost eta zazpi bitarteko partaidekoak izaten dira eta bi monitore izaten dituzte. Orokorrean talde itxiak izaten dira, hau da, beti partaide berberak osatzen dute taldea. Izan liteke, norbaitek talde hori uztea edo partaide berriak etortzea, baina hau oso gutxitan gertatzen da, normalean kurtso hasieran edo amaieran.

Taldeei dagokienez, esan beharra dago hainbat talde daudela. Ekintza hauetan, ezaugarri eta adin anitzetako pertsonak parte hartzen dute beraz, oso garrantzitsua da pertsona hauek talde egokietan kokatzea, aisialdiaz modu aberasgarri batean gozatzeko eta bakoitzaren egoerari eta beharrei ahalik eta gehien hurbiltzeko. Hau honela izanda, taldeak sortzerako orduan, adina kontuan izaten da, izan ere, beraien adin antzekoetako pertsonekin harremanak sortzeari garrantzia ematen zaio. Horrez gain, bakoitzaren ezaugarriak, gustuak eta interesak kontuan hartzen dira eta guzti honekin, aisialdiko talde hauek sortzen dira.

Apnabik eskaintzen dituen ekintza hauen kokapena, Bilbon izaten da, Deustun hain zuzen ere. Esan bezala, talde bakoitza proposatutako ekintzen arabera moldatzen da eta orokorrean Bilbon edo inguruetan egiten ditugu ekintzak, denbora dela eta ez baitugu urrunago joateko aukerarik.

3.2.2 Taldearen aurkezpena

Behin aisialdia eta denbora libreko klub-en inguruko informazio orokor bat izanda, ekintza honetan parte hartzen duen talde zehatz batean oinarrituko naiz. Izan ere, talde honetan oinarritu naiz gai honen inguruko azterketa egiteko.

Esan beharra dago, aisialdi eta denbora libreko talde gehienak mutilez osatutakoak direla eta nik aukeratu dudana taldea, neskez osatutako talde bakarra dela. Taldea lau neskek osatzen dute. Nerabezaro garaian aurkitzen diren lau neska dira, hamahiru eta hemeretzi urte bitartekoak. Orokorrean, talde hauek osatzen dituzten pertsonak adingabeak izaten dira, nahiz eta hemezortzi urte baino gehiagoko pertsonak ere egon.

Orain dela pare bat urte sortutako talde baten inguruan ari naiz. Hainbat partaide izan ditu eta denboraren poderioz batzuk joan eta beste batzuk etorri egin dira. Beraz, momentu honetan taldean, hasieratik jarraitzen duten bi partaide soilik daude, beste biak korporazio berriak izan dira. Taldeak jasan dituen aldaketa hauen ondorioz, hainbat liskar sortu izan dira taldeko partaide ezberdinen artean. Honek, askotan taldearen giroa kaskartu izan du eta ekintzen helburua lortzea zailagoa izan da.

Gustuen eta interesen aldetik, denek interes nahiko berdintsuak dituzte; dendak, arropa, jaiak, erosketak, makillajea, sukaldaritza, etab. Ikus daitekeenez, taldeko partaideak bai

adin aldetik bai interes eta gustuen aldetik nahiko antzekoak dira nahiz eta beraien artean, beste esparru batzuetan, mota ezberdinetako ezaugarriak izan.

3.3 Datu bilketarako tresnak

Azterketa hau burutzeko, lehenik eta behin, garrantzitsua iruditzen zait ahalik eta informazio eta datu gehien bilatzea eta jasotzea. Horretarako, hiru tresna nagusi erabili ditut: behaketa parte hartzailea, talde dinamikak eta elkarrizketa. Tresna hauek, ikuspuntu ezberdinetako iritziak edo bizipenak biltzeko aukera eman didate.

Datu bilketa hau egiterako orduan, analisi txiki honetan parte hartu duten pertsona guztien konfidentzialtasuna bermatzea ezinbestekoa izan da. Horretarako, jasotako informazio guztia modu anonimoan jaso izan dut, izenik gabe edo datuen babes legea kontuan izanik.

Aurreko hau kontuan izanda, lan hau burutzerako orduan, eman ditudan lehenengo pausuak beharrezkoak zaizkidan baimenak eskatzea izan da. Horretarako, Apnabiko aisialdia eta denbora libreko arduradunarekin harremanetan jarri naiz eta nire lanaren inguruko azalpenak eman dizkiot. Modu honetan, taldeko partaideekin behaketa eta talde dinamikak egiteko aukera izan dut, baita elkarrizketak egiteko ere. Honekin batera, beharrezkoak izan diren jakinarazpen baimenak jaso ditut (gehiago jakiteko, ikus 6. eranskina).

Beraz, esan bezala, analisi txiki hau burutzeko beharrezkoa den informazioa eta datuak biltzeko, hurrengo hiru tresna hauek erabili ditut:

a) Behaketa parte hartzailea

Behaketaren bitartez, pertsona baten edo pertsona talde baten inguruko informazioa jasotzeko aukera dugu, pertsona baten jarrera, interesak, gustuak, beldurrak, etab.-en inguruko informazioa bilduz. Behaketa ingurune natural batean (egunerokotasuneko ekintzetan adibidez) edo artifizialean (prestatutako egoera baten aurrean) eman daiteke eta begiralea parte hartzailea edo ez parte hartzailea izan daiteke.

Azterketa hau aurrera eramateko, behaketa parte hartzailea erabili dut, izan ere, ni ere ekintza horren partaide izan naiz eta egindako ekintza horietan parte hartu izan dut. Taldeak burutu dituen ekintza horien inguruko informazioa eta partaideen parte hartzearen ebaluazioa jasotzen dituen taula bat sortu dut, bertan ekintza bakoitzaren inguruko informazioaren bilketa orokor bat egiteko asmoz. Oharrak ez ditut ekintza burutzen ari den unean bertan hartu, ekintza bukatu ostean tarte bat hartu dut eta taula bat erabiliz, ekintzaren inguruko hausnarketa egin dut (gehiago jakiteko, ikus 7. eranskina).

Hau kontuan izanda eta ni, talde honetako erreferentziazko profesionala izanik, modu parte hartzaile batean, talde honen funtzionamendua nolakoa den ezagutzeko aukera izan dut. Izan ere, behaketa parte hartzailearen bitartez, AEN duten neska gazte hauen jarrera, interesak, komunikatzeko moduak, interakzioak, etab. jasotzeko eta ezagutzeko aukera izan dut, testuinguru natural batean murgilduz. Hau da, egoera edo inguru ohiko edo natural batean gauden bitartean, behaketaren bidez, mota askotako informazioa jaso ahal izan dut.

b) **Talde dinamikak**

Bestalde, talde dinamikaren inguruan hitz egin beharra dago, izan ere, informazioa biltzeko erabili dudan beste tresna bat izan da. Talde dinamikaren helburua oso anitza izan daiteke, gainera, talde dinamikak helburuaren arabera sortzen dira, hau da, konfiantza sortzea bada gure helburua, mota bateko dinamikak egingo ditugu eta enpatia sustatzea bada helburua, beste batzuk. Talde dinamikaren bidez, pertsona edo talde baten ezagutzak, gustuak, jarrerak, gaitasunak, ikuspuntuak, etab. ezagutzeko aukera izango dugu.

Tresna honen bitartez, partaideek aisialdia eta denbora librearen inguruan duten iritzia edo ikuspuntua ezagutzeko aukera izan dut eta Apnabiko klubean begirada jarritz, esparru honi bideratutako sentimendu eta pentsamenduak zeintzuk diren ikusi ditut. Beraien aisialdia eta denbora libre nola kudeatzen duten ezagutu dut eta arlo honi, zer nolako garrantzia ematen dioten. Horretarako, talde dinamika hau modu atsegingarri batean proposatu dut (gehiago jakiteko, ikus 8. eranskina).

Esan beharra dago, Apnabiko arduradunarekin harremanetan jarri ostean, burututako dinamika honetatik ateratako ondorioak, Aisialdia eta Denbora Libreko Klub honetako ebaluazio orokorra egiteko erabiliko direla. Beraz, ateratako informazio guztia elkartera bideratu beharko dut.

c) **Elkarrizketa**

Bukatzeke, elkarrizketari dagokionez, esan beharra dago, pertsona batek gai zehatz baten inguruan duen ikuspuntua edo iritzia jasotzeko tresna egokia dela. Horregatik, analisi hau osatzeko, pertsona ezberdinei elkarrizketa batzuk burutu dizkiet, elkarrizketa egituratuak denak. Elkarrizketatu bakoitzak, AEN duten pertsonen aurrean, jarrera edo behar ezberdinak ditu, beraz, emaitza aberasgarriak eta anitzak atera ahal izan ditut.

Alde batetik, Apnabiko aisialdia eta denbora libreko arduradunari elkarrizketa bat egitea ezinbestekoa izan dela uste dut. Hainbat urte daramatza esparru honetan AEN duten pertsonekin lanean eta beraren ikuspuntua eta dituen jakintzak ezagutzea aberasgarria dela uste dut (gehiago jakiteko, ikus 9. eranskina).

Bestalde, klub hauetako beste ikuspuntu bat jasotzeko helburuarekin, bertan lan egiten duten bi begiraleri elkarrizketa egiteko aukera izan dut. Modu honetan, klub hauetako funtzionamendua eta profesionalen ikuspuntua zein den ezagutu ahal izan dut. Alde batetik, nire talde berdinean lanean ari den kideari elkarrizketa egin diot, gure taldearen inguruko erreferentziak izanez (gehiago jakiteko, ikus 10. eranskina). Bestalde, nahiz eta nire taldeko kide ez izan, klubeko beste talde batzuetako begiralea den beste kide bati elkarrizketa egin diot, maila orokorrago batean, AEN duten pertsonen aisialdiaz eta denbora libreaz hitz egiteko asmoz, honela, bere taldeetako esperientziak partekatzeko aukera ere izan dugu (gehiago jakiteko, ikus 11.eranskina).

Elkarrizketa hauek egiterako orduan, jakinarazpen baimenak eskatu ditut eta pertsona bakoitzaren anonimotasuna errespetatzen eta bermatzen saiatu naiz. Horrez gain, datu bilketa egiteko elkarrizketa hauen ahotsak grabatu izan ditut eta ondoren, lan honetan txertatzeko transkripzioa egin dut. Elkarrizketak, gazteleraz egin ditut, izan ere, nahiz eta elkarrizketatuek euskaraz hitz egiten jakin, askoz hobeto moldatzen dira erdaraz hitz egiten. Honegatik, elkarrizketa hauen transkripzioarekin bat, gaztelanatik euskarara itzulpenak egin ditut.

4. EMAITZAK ETA DISKUSIOA

4.1 Esparruko arduradunaren ikuspegia eta taldeko kideen ikuspegia.

AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librearen inguruan gehiago jakiteko, Apnabiko aisialdia eta denbora libreko arduradunarekin bildu naiz elkarrizketa bat egiteko. Berak, aisialdia eta denbora librearen giza eskubideari garrantzi handia ematen dio, eta honen inguruan, hurrengo hau adierazi zidan: *“guk, Apnabin eta Aisialdia eta Denbora Libreko zerbitzuan, oso argi dugu aisialdia eta denbora librea giza eskubide bat dela eta hau mundu guztiak ez dakiela. ONU-k desgaitasuna duten pertsonen eskubideen inguruan sortu zuen konbentzioan biltzen duen eskubidea da. Hainbat artikuluetan ere biltzen da eta ez soilik ONU-k sortutako artikuluetan, baizik eta gure konstituzioak ere eskubide honi erreferentzia egiten dio”*. Adierazpen honekin, esparruko arduraduna, Cuenca-rekin (2011) bat datorrela esan dezakegu, aurretik aipatu dugun bezala, autore honek ere, aisialdia gizakiaren intentzioaz sortutako esperientzia bat dela zioen, giza eskubide bat eta garapen arlo bezala ulertzen zuen.

Aisialdia eta denbora librea, giza eskubide bezala onartuz, argi geratzen da gizarteko persona guztien eskura egon behar den zerbait dela eta edozeinek esparru horretaz gozatzeko aukera izan behar duela. Beraz, aisialdia eskubide bezala kontuan hartuz, aisialdi inklusiboaz hitz egin behar da, garrantzi handia hartu duen kontzeptua baita.

Cuenca-k (2011) inklusioaren inguruan hurrengo hau adierazten du; inklusioak hurrengo balioak aintzat hartzen ditu: onarpena, pertenezia, harreman pertsonala, komunitate guztien parte hartzea, etab. Aisialdia, denon eskura egon beharko litzateke, hori izango da aisialdi inklusiboaren oinarrietako bat. Ideia honekin lotuta, Apnabiko arduradunak, *“Niretzako, eskuragarri hitzak gauza asko esaten edo adierazten ditu. Hasteko, eskaintza eskuragarria izan behar da, pertsona guztientzat. Eskuragarria diot, ez ezberdina. Pertsonak, interesatzen zaion hori aurkitu behar du, eta testuinguruak baloratu beharko du zer nolako laguntzak behar dituen pertsona batek ekintza hori burutzeko eta behar diren laguntza horiek erraztu beharko ditu, AEN duten pertsonen ezaugarriak eta beharrak zeintzuk diren kontuan izanez”* eskuragarritasun kontzeptuan ere asko sakontzen du, inklusioaren oinarri nagusi bezala adieraziz. Esan bezala,

pertsona guztientzat sortutako aisialdia izan behar da, ez ezberdina, baizik eta denontzako eskuragarria. Berak dioen bezala, gizakiak behar edo nahi duen hori aurkitu beharko du komunitatean bere aisialdiaz modu aberasgarri batean gozatzeko eta bere eskubidea betetzen dela bermatzeko.

Arduradunaren ustetan, aisialdi inklusiboaren arloan, egiteko asko dagoela dio. Berak, garrantzi handia ematen dio bai pertsonari bai pertsonaren testuinguruari. Aisialdi inklusiboaz hitz egiten dugunean, testuingurua eta pertsonaren artean dagoen harremanaz hitz egin behar dugu. Azkenean, inklusioa lortzeko lotuta doazen bi kontzeptu direla dio: *“Inklusioaz hitz egiten dugunean, logikoki ezin dezakegu testuinguruarekin dugun harremanaren inguruan hitz egiteari utzi, binomio bat da, tandem bat bezala, beti batera egon behar dira, bata bestea osatu. Testuinguruak, gizarteak, denontzat zuzenduta dauden ekintzak sortu behar ditu, denok ekintza horietan parte hartzeko aukera eskainiz”*. Honekin lotuta, Madariaga-k, Lazcano-k eta Doistua-k (2011) giza eskubideei erreferentzia egiten die eta denontzako gizarte baten aldeko defentsa sustatzen dute. Beraz, denon beharrak asetzeko gai den komunitate baten sorkuntza beharrezkoa dela adierazten dute, inklusioan oinarritutako komunitate bat, hain zuzen ere.

Giza talde batzuk aisialdi eta denbora libre horretaz gozatzeko zailtasunak aurkitzen dituztela kontuan izatea ezinbesteko zerbait da. Kasu honetan, AEN duten pertsonak aisialdi eta denbora libre horretaz gozatzeko izan ahal dituzten zailtasunen inguruan hitz egin behar da. Apnabiko arduradunak mota askotako oztopoez hitz egiten du; oztopo arkitektonikoak, mentalak, eskaintza ez oso inklusiboak, familiak, aisialdia ulertzeko moduak, etab. Guzti horietatik, begirada oztopo mentaletan eta eskaintza inklusibo txikian sakontzen du. Aipatu duen bezala, komunitatearen lana oso garrantzitsua da eta horretarako, komunitatearekin lan egin behar dugula dio, kontzientziazio bat eskainiz eta ate berriak irekiz. Beraren hitzetan, *“hasieran esan dudana bezala, gehienbat oztopo mentalak dira parte hartzea oztopatzen dituztenak. Hor daukagu oso garrantzitsua den lan bat. Kontzientziazio lana, mentalitateak zabaltzeko, ateak irekitzeko ... Testuinguruarekin zenbat eta gehiago lan egin, orduan eta eskaintza inklusibo gehiago sortuko dira”*. Komunitateak denontzako bideratuta dauden ekintzak sortu behar ditu, testuinguru edo komunitate inklusibo bat izateko, eta horretarako, pertsona guztien beharretara bideratua egon behar da, beraz, eskuragarria izan behar da komunitateak eskaintzen duen aisialdia, denontzako sortua.

Eskuragarritasun hori lortzeko, ezibestekoa izango da komunitatean dauden ekintza batzuk moldatzea edo pertsonen behar ezberdinetara egokitzea. Arduradunak dioten bezala, persona bakoitzaren beharrak zeintzuk diren ezagutu behar ditugu eta ekintzak, behar horiek kontuan izanda sortu *“Beraz, pertsonetan pentsatu behar dugu, beraien beharretan, gustuetan, behar dituzten laguntzetan ... eta logikoki, pertsonak dituen beharretan lan egin, baloratu, ekintzak eta laguntzak hasieratik planifikatu eta ez soilik hau, baizik eta praktikan zer nolako laguntzak behar diren kontuan izan behar dira; “hau heltzen bazait, zer behar dut ...”* Askotan, aisialdi inklusiboa sortzeko, garrantzitsua da testuinguruko eskaintzak, ekintzak, etab. moldatzea *“Zer nolako laguntza beharrezkoak diren baloratu behar dugu, beti ikuspuntu positibo batetik. Indartsuagoak edo indar gutxiagokoak diren laguntzak. Esfortzu fisikoa, soziala edo berbala behar den baloratu beharko da. Estrategia ezberdinak martxan jarri beharko dira ... Niretzako garrantzitsuena eskuragarria izan behar dela da. Espezifikoa? Ba ez dakit, baina pertsona guztiak kontuan izan behar ditu eta pertsona bakoitza ezberdina denez, nola moldatu edo egokitu daitekeen ikusi behar da. Nola moldatu beharko genuke aisialdi eta denbora libre hori”*. Laburbilduz, berak esan bezala ezinbestekoa da pertsonak ezagutzea, bakoitzak dituen gustuak, interesak, zaletasunak, beharrak, etab. zeintzuk diren jakiteko eta horiei erantzun egoki bat emateko. Aisialdiko ekintza horiek burutzeko beharrezkoak diren laguntzak eskaini behar dira eta kasu honetan, AEN duten pertsonak ekintza moldatu ostean, barneratuak izatea eta aisialdiko eskubide horretaz gozatzeko aukera izatea *“Beraz, ezagutzea ezinbestekoa da gero moldatu eta parte hartu ahal izateko. Hori da klabea”*.

Aurretik aipatu dugun honegatik, arduradunak pertsonak ezagutzeari garrantzi handia ematen dio *“Aisialdia eta denbora libre inklusiboagoak izan beharko litzateke. Begirada? Pertsonak ezagutzean, hau da, nik uste dut orokorrean gabezia bat dagoela, nahiz eta gero eta gehiago esparru horretan lan egin, oraindik bide bat dago egiteko”*.

Modu honetan, aisialdia inklusiboa eta eskuragarria izango da denontzat. Honekin lotuta, Madariaga-k (2004) esan zuen moduan aisialdi inklusibo baten alde borroka egiteko, inklusio printzipioa kontuan izan behar da, pertsona bakoitzaren beharrak asetzeko testuingurua egokitu eta pertsona bakoitzarentzako eskaintza moldatuko da, arrazoi ezberdinak direla.

Azterketa honetan, beste ikuspegi bat izateko aukera izan dut. Klubeko partaide direnen ikuspegia hain zuzen ere. Aipatutako talde dinamikarekin, beraiek beraien aisialdia eta denbora librea nola bizi duten jakiteko aukera izan dut eta horrez gain, Apnabiko klubaren inguruko hausnarketa txiki bat egin dugu.

Orokorrean, esan dezakegu pozik etortzen direla Apnabiko klubera eta gauza onak ere ateratzen dituztela bertatik, bigarren partaideak dioen bezala, *“eskolako arazoez lasaitzeko eta lagunekin jolasteko”* balio izaten dio aisialdiko klubak, hirugarren partaideari, *“txarto egon naizenean barrukoa ateratzeko eta lagundu egin didate”*, lehenengo partaideak, ordea, *“pertsona ezberdinak daudela ulertzeko”* balio izan dio klubera etortzeak. Ikus daiteke, aisialdiko kluba dela baina beraien artean gauzak kontatzeko eta bata besteari aholkuak emateko tokia ere aurkitu dutela klubean.

Lagun berriak egiteko aukera izan dute, nahiz eta hausnarketa egiterako orduan, bigarren partaideak bere lagunak kanpoan daudela esan du eta hemen jende berria ezagutu duela. Ideia honekin lotuta, neska hauei klubaren bitartez beste pertsona batzuekin aisialdiko ekintzak partekatzeko aukera eskaintzen zaie eta Alcolea-k (2010) adierazten duen bezala, aisialdiaren bidez, beste pertsona batzuekin harremanak izatea sustatu daiteke, ekintza eta espazio ezberdinak bere berdinekin konpartitzeko aukera eskainiz. Esparru positibo batean, beste pertsonetikiko komunikazioa eta interakzioa lantzeko leku egokia bilakatzen da aisialdia.

4.2 Ekintza zuzenetik kanpo burutzen den lana: ekintza baino aurretiko batzarra

Lehenengo begiraleak adierazten duen bezala, asteburua heldu baino lehen, bi profesionalak esparruko koordinatzailearekin batzen gara. Batzar horretan, gertakari aipagarrien inguruan hitz egiten dugu, aurreko asteburuan burututako ekintzaz eta hurrengoan egin genezakeenaren inguruan. Berarekin, akta irakurtzen dugu, non datu aipagarrienak agertzen diren: asteburuan zerbait kontuan izan behar badugu, zenbateko dirua daukagun, partaide baten falta badago, etab. Gune edo esparru egokia bilakatzen da, gure barnean izan ahal ditugun zalantzen inguruan hitz egiteko eta lan egiteko moduaren jarraibideak zehazteko.

Behin koordinatzailearekin hitz eginda, lehenik eta behin, esan bezala akta irakurriko dugu. Bertan agertzen den informazio hori kontuan izanda, programaziora joango gara. Atal honetan, astebururako ekintza planifikatuko dugu. Horretarako, esan bezala oso garrantzitsua da erabiltzaileen gustuen eta nahien inguruko informazioa izatea, modu honetan, ekintza gustukoa izango dutela bermatzen dugu eta ondo pasatuko dutela ere bai. Horrez gain, garrantzitsua da ere eguraldia kontuan izatea eta arlo ekonomikoa presente izatea. Taldearen nahien eta gustuen oinarritik hasita, inguruan dauden ekintza ezberdinen informazio bilketa egingo dugu, agenda ezberdinak begiratu, herri bakoitzak eskaintzen dituen ekintza ezberdinen inguruan informazioa bilatu, etab.

Askotan, esan beharra dago arlo ekonomikoak eta meteorologikoak asko baldintzatzen dutela ekintza eta taldea ere bai. Lehenengo begiraleak dioen bezala, *“eguraldiak ere asko baldintzatzen du ekintza, ia begiratzen dugun lehenetariko gauza izaten da, eguraldi ona egiten badu, ekintzak egiteko aukerak nabarmen hazten dira, kanpoan ekintzak egiteko aukera duzulako eta horrek ez du zertan alde ekonomikoko beharrik izaten. Euria egiten badu, beste ekintza batzuk egin behar ditugu; zinemara joan, boleara, museoak, etab.”*

Gehienbat arlo ekonomikoarekin jolastea izaten da egokiena. Arazoa, askotan kostu handia duen ekintza bat egiterakoan, presupuestoaren gehiena gastatu egiten dela, adibidez, ihes egiteko gela horietako bat egitean, diru asko galtzen dugu hurrengo ekintzarako. Aurreztea beraz, eta dirua kontrolatzea, gure lanean garrantzitsua bilakatu da, ekintza egokiak eta gustukoak egin ahal izateko. Gai ekonomiko honen inguruan, bigarren begiraleak hurrengo hau adierazten du, *“hilean zehar kudeatu behar dugun dirua daukagu eta horrekin, ekintza politikak egiten saiatzen gara, eta kasu askotan dirua beharrezkoa izaten da. Baina beste egunean adibidez, eskubaloira jolastera joan ginen, gero izozkia jatera eta ekintza hauek adibidez, beraien egoerara hobeto egokitzen dira, alde ekonomikotik ikusita”.*

Programazioarekin batera, ebaluazioa ere egiten dugu. Hau da, aurreko asteburuan egindako ekintza azalduko dugu eta horren inguruko ebaluazioa egingo dugu. Zer nolako parte hartzea izan duen, gustukoa izan bada, partaideek ekintzaren inguruan zer esaten duten, etab. Honela, hurrengo baterako ekintza errepikatu ahal den edo ez ikusiko dugu. Programazioa eta ebaluazioa egiteko plataforma, berdina erabiltzen dugu (gehiago jakiteko, ikus 12. eranskina).

Askotan, erreserbak egin behar ditugu, leku ezberdinetara deitu behar dugu, ordutegiak kontuan izan behar ditugu, etab. Beraz, ekintza ondo programatuta eta antolatuta egonda, diruaren kudeaketa egin beharko dugu. Esan bezala, kantitate zehatz bat dugu hilabete guztirako beraz, oso garrantzitsua da horren kontrola eta jarraipena eramatea.

Horretarako, hau da, jarraipen egoki bat egiteko, beharrezkoa da ekintza bakoitzean egiten ditugun gastuen tiketak hartzea, gero justifikatu ahal izateko eta gastuen kontrola eramateko. Kaxa izenez ezagutzen dugun plataforma/ taula bat erabiltzen dugu gastuen jarraipena egiteko (gehiago jakiteko, ikus 13. eranskina).

Guzti hau burutu ostean, batzarrarekin bukatzeko, ahal izanez gero koordinatzailearekin batuko ginateke berriz ere, egingo dugunaren inguruko informazioa emateko.

4.3 Apnabiko klubean egiten diren ekintzak

Ekintzak planifikatzerako orduan, aurretik aipatu dudana bezala, oso garrantzitsua da taldeko partaide edo kide guztien gustuak, interesak, zaletasunak, etab. kontuan edukitzea. Horrela, planifikatuko diren ekintza guztiak oinarri horretatik sortuko ditugu eta denek aisialdia eta denbora libreko ekintzez gozatzea bermatuko dugu. Bai bi begiraleek eta esparruko arduradunak, honen inguruan sakon hitz egin dute, klubeko oinarri garrantzitsu eta ezinbesteko bat baita. Bigarren begiraleak dioten bezala, *“taldeak, adinaren eta gustuen arabera moldatuak edo sortuak daude, horregatik daude horrela sortuak. Guk, beraiekin hitz eginda eta bulegoetatik beraien gustuen inguruko informazioa jasota, gustatu ahal zaizkien edo aberasgarriak izan ahal diren ekintzak bilatzen ditugu”* oso garrantzitsua da beraien interesak, zaletasunak, gustuak ... zeintzuk diren jakitea eta horien bitartez, ekintzak planifikatzea. Aisialdiaren eskubide hau bermatzeko, garrantzitsua da AEN duten pertsonen aukerak eskaintzea, horretarako aipatutako arloak kontuan izan behar ditugu, Apnabiko esparru honetako arduradunak dioten bezala, *“Apnabitik, gehienbat eskubide hau bermatzen saiatzen gara eta gure zerbitzu guztiek sentzua dute, berengan sinesten baitugu. Pertsonentzako aukerak sortzen saiatzen gara gehienbat, beharren, interesen, gustuen, preferentzien, afizioen... arabera diseinua egiten dugu. Eskubide hau defendatzeko aukera ematen dieten ekintzak dira. Asebetetze bat ematen duten ekintzak, entretenimendu bat eskaintzen*

dutenak, aberasten dituzten ekintzak. Aisialdia eta denbora libre, hor dagoen denbora hori betetzea baino zerbait gehiago baita”.

Lan hau hobetzeko, garrantzitsua da kurtso hasieran, taldeko kide guztiekin biltzea eta “brainstorming” moduko bat egitea. Honela, kide bakoitzak bere gustuen eta egin nahi dituen ekintzen inguruko informazioa adieraziko du eta denon nahiak zeintzuk diren kontuan izanda, ekintza ezberdinak proposatzeko aukera izango dute. Bigarren begiraleak adierazten duen bezala *“kurtso hasieran, ekintzak hasten direnean, beraiekin zerbait hartzeko geratzen gara eta bertan, ekintzen inguruan hitz egiten dugu; ze ekintza egin ahal ditugun, zer gustatzen zaien, etab. Beraiek esaten digute”*. Guk, proposamen horiek bilduko ditugu eta ekintza zerrenda bat burutuko dugu, etorkizun batean burutu ahal diren ekintzak zeintzuk diren adieraziz eta denon gustuak kontuan izango direla bermatuz. Hau egin ostean, beraiek adostasun batera helduko dira eta hurrengo egunean burutu nahi duten ekintza zein den pentsatuko dute.

Orokorrean, talde gehienek gustu zehatz batzuk izaten dituzte, hau da, nahiz eta taldeen artean ezberdintasun handiak egon (adina, sexua, interesak, zaletasunak ...) ekintzek askotan bat egiten dute. Adibidez, zinemara joatea orokorrean asko gustatzen zaie, ihes geletara joatea, boloekin jolastea, dibertimenduzko jokoetara jolastea, etab. Bigarren begiraleak adierazten duen bezala, *“orokorrean oso ohikoa den zerbait, ihes gelak, bolera, zinema, piraguismoa, igerilekura joatea, etab. izaten dira”*. Nahiz eta ekintza asko talde ezberdinetan errepikatu, esan beharra dago, talde bakoitzak bere ekintzak proposatzen eta egiten dituela eta ezberdintasunak ere ematen direla.

Analisi hau egiteko erabili dudana taldean oinarrituz eta martxotik hona nik egin dudana behaketa parte hartzailean begirada jarritz, ikus dezakegu zeintzuk diren beraiek proposatzen dituzten ekintzak eta urtean zehar burutzen ditugunak (gehiago jakiteko ikus, 14. eranskina)

Talde honekin bi urte daramatzat lanean eta egia esan, ekintzak urtero- urtero oso berdina izaten dira. Ikus daitekeen bezala, askotan asko gustatu zaien ekintzaren bat errepikatzen dugu, eskulanean azokarena adibidez. Gehien gustatzen zaizkien ekintzak arropak eta dendak ikusten joatea, boloetan jolastera joatea, zinemara, etab. dira. Orokorrean, asteburu horretan ekintza berezirik edo zehatzik ez badago honelako ekintzak burutzen ditugu, eguraldia eta dirua kontuan izanda, baita beraien nahiak ere.

4.4 Ekintza zuzenetik kanpo burutzen den lana: ekintza osteko batzarra

Ekintza burututa, hurrengo astean berriz ere profesional biak batzen gara ekintzaren ebaluazioa egiteko asmoz. Batzar honetan, prozesua berdina izango litzateke, baina orain bai ekintzaren eta partaide bakoitzaren ebaluazioa egin beharko genuke. Ekintzaren ebaluazioa, nahiko orokorra izaten da. Hau da, taldea bere osotasunean nola ikusi dugun adierazten dugu espezifikotasunetan sartu gabe. Esan bezala, ekintzaren aurrean zer nolako erantzuna izan duten adieraziko dugu, beraien parte hartzea nolako izan den, erreakzioak, komunitatean parte hartu duten edo ez, etab. Lehenengo begiraleak dioen bezala, *“lehenik eta behin, begirada orokor bat. Ondo joan da? Bai. Orokorrean, beti ondo joaten da, zerbait gertatu ez bada. Gozatu duten edo ez ere adieraziko dugu. Gero, ebaluazio indibiduala egingo dugu, pertsona bakoitzekoa. Bertan, pertsona hori konkretuki nola ikusi dugun adieraziko dugu, zelan egon den ekintzan, ondo pasatu duen, zelan jarri den harremanetan, norekin, etab.”*. Ebaluazio orokorra egiteko, programazioan erabili dugun taula bera erabiliko dugu.

Hau eginda, esan bezala, partaide bakoitzaren jarraipen propio eta indibiduala egin beharko dugu. Ebaluazio edo jarraipen hauek sakonagoak dira, izan ere, bakoitzaren inguruko informazioa ematen dugu modu zehatz batean. Bai ekintzarekin lotutako ebaluazioa edo informazio bilketa eta bera nola ikusi dugun argituko dugu, beraien kideekin erlazionatu den edo ez, berak interakziorik hasi duen edo ez, taldetik aldentzeko joera duen edo ez, ekintzak gozatu duen, etab adieraziko dugu. Modu honetan, erabiltzaile bakoitzaren urte osoko jarraipen bat jaso ahal izango dugu, gainera, beraien jarreraren eta ezaugarrien inguruko informazioa ere jasoko dugu. Jarraipen hau aurrera eramateko, elkarrekin datu base zehatz bat dauka, bertan partaide bakoitzaren fitxa dago eta ekintzaren data ezarriz, ekintza horretan parte hartzen duten kideen zerrenda agertzen da. Zerrenda horretan, bakoitzaren jarraipen zehaztua egiten dugu.

Honez gain, lehenengo begiraleak dioen bezala, *“Hau honela izanda, orain pertsona bakoitzaren inguruko informeak egiten hasi gara. Pertsona hori ezagutzen duten monitoreek jasotzen duten informazioarekin”*. Beraz, aurten informe indibidualak egiten hasi gara. Batzar hauen amaieran, tarte bat izaten dugu informe hauek betetzen joateko. Bertan, mota askotako informazioa biltzen saiatzen gara, modu honetan, partaide

horrekin lan egingo duen edozein profesionalak bere inguruko informazio zabala eta esparru anitzekoa jasotzeko eta eskuratzeko aukera izango du. Aspektu hauek kontuan izaten dira: nolakoa den, zer ezaugarri dituen, zer nolako beldurrak dituen, bere desioak eta nahiak zeintzuk diren, nolako autonomia maila duen, kanpo harremanak dituen edo ez, tratamendu medikuak, alergiak dituen edo ez, etab. Hainbat esparru hartzen dituen informea da.

5. ONDORIOAK

AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librearen inguruko analisi txiki hau egin ostean, eta egoera ezberdinetan (arduraduna, begiraleak eta klubeko partaideak) aurkitzen diren pertsonen ikuspuntuak edo jakintzak ezagututa, hainbat ondorio ateratzeko aukera izan dut.

Askotan, pertsona baten aisialdia eta denbora libreari ez zaio behar duen garrantzia ematen. Aisialdia eta denbora libre, denontzako ezinbestekoa den esparru bat da eta gizakion garapen pertsonalean eragin zuzena dauka. Talde baten pertenezia sentimendua izateak, lagunak egitea, jende berria ezagutzea, gustuko ditugun ekintzak egitea, etab. aberasgarriak dira edozein pertsonarentzako eta autoestimua handitzeko. Honek, gizakiari bizi kalitate bat, garapen pertsonala eta ongizatea bermatzen dizkio. Guzti hau dela eta, aisialdiaz eta denbora libreaz gozatzea, gizaki guztion eskubide bilakatu da.

Hau kontuan izanda, ezinbestekoa da gizarteko gizaki guztien eskubide hau bermatuta egotea eta beraz, aisialdia denon eskura egon beharko litzatekeen zerbait izatea. Egia da, desgaitasunen bat duten pertsonak edo kasu honetan AEN duten pertsonak, oztopo edo zailtasun asko izaten dituztela beraien aisialdia eta denbora libreaz gozatzeko eta askotan, eskubide hori urratua izaten da.

Ikusi dugun bezala, oztopo horiek, mota askotakoak izan daitezke; mentalak, arkitektonikoak, familiarak, beldurrak, etab. Oztopo hauei konponbide bat emateko eta eskubide hau bermatzeko helburuaz, aisialdi inklusiboan jarri behar dugu begirada. Aisialdi inklusiboa, gaur egun indarrean dagoen kontzeptu bat da, ala eta guztiz ere, oraindik asko landu behar dena. Izan ere, nahiz eta gizarte inklusibo batean bizi, oraindik desgaitasuna duten pertsonen aisialdia eta denbora libre ez dira beti bermatzen eta

horrek, pertsonen garapenean, harremanetan, autoestimuan, ongizatean, etab. eragin zuzena izan dezake.

Aisialdi inklusiboaz hitz egiten dugunean, testuinguruaz hitz egin behar dugu, gizakiok gure testuinguruarekin dugun harreman horretaz. Testuinguruak, gizarteak edo komunitateak aisialdiko eskaintzak egiten ditu, askotan eskaintza horiek ez daude persona guztiei zuzenduak, izan ere, pertsona mota asko daude eta denak kontuan izatea zaila izan daiteke. Honek, oztupoak jartzen dizkie desgaitasuna duten pertsoneri eta kasu honetan, AEN duten pertsoneri.

Komunitateak eskaintzen dituen aisialdiko ekintzak, eskuragarriak izan behar dira eta gizarteko pertsona guztiei zuzenduak. Hori dela eta, aisialdia ez da denon eskura agertzen, persona guztiak kontuan izaten ez direlako. Beraz, garrantzitsua da testuinguruarekin lan egitea eta pertsona guztientzako eskaintzak sortzea, denok, aisialdiaz gozatzeko aukerak izateko. Honela, pertsonen aisialdirako atak irekitzen ditugu.

Aisialdi inklusiboan egiteko lan asko dagoenez, gaur egun aisialdia ez da pertsona guztientzat bermatzen eta hori dela eta, desgaitasuna duten pertsonen, kasu honetan, AEN dutenek, elkarte baten beharra izaten dute, beraien aisialdiko behar hori bermatzeko edo kudeatzeko.

Honekin lotuta, ezinbestekoa da pertsonan oinarritzea. Hau da, pertsona bakoitza ezberdina da eta bakoitzak, aisialdiaz gozatzeko modu ezberdinak ditugu. Beraz, bakoitzaren interesak, gustuak, nahiak, zaletasunak, motibazioak... zeintzuk diren jakitea oinarrizko zerbait da, hortik abiatuz, aberasgarriak izango diren ekintzak planifikatzeko aukera gehiago izango dugu. Garrantzitsua da, testuinguruak eskaintzen dituen ekintza horiek, pertsonen behar eta interes horietara moldatzea edo egokitzea. Beharrezkoak diren laguntzak planifikatzeko eta ekintzan adaptazioak egiteko. Modu honetan, aisialdi inklusiboa sustatzen dugu eta pertsona guztiek aisialdirako eskubidea izatea bermatzen dugu.

7. BIBLIOGRAFIA

- Alcolea, G. (2010). *la identidad de la persona con trastornos del espectro autista se conquista en el desarrollo de sus oportunidades de ocio*. Hemendik eskuratua: <http://sid.usal.es/idocs/F8/ART14282/233-3%20Alcolea.pdf> Kontsultatua: 2019/04/20.
- APNABI - Autismo Bizkaia. (2017). *Servicios*. Hemendik eskuratua: <https://www.apnabi.eus/>
- Cuenca, M. (2011). *El ocio como ámbito de Educación Social*. Hemendik eskuratua: <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/viewFile/238961/369174> Kontsultatua: 2019/03/22.
- Del Barrio, V. (2009). *Raíces y evolución del DSM*. Hemendik eskuratua: Kontsultatua: 2019/03/21
- Douglas, P. (2014). *Autism's "Refrigerator Mothers": Identity, Power, and Resistance*. Hemendik eskuratua: <https://munkschool.utoronto.ca/cphs/wp-content/uploads/2014/12/1605DouglasCPHS-final.pdf> Kontsultatua: 2019/03/21
- Gomez Gerdel, M. (2017). *Inclusión socioeducativa y calidad de vida de dos jóvenes con síndrome de Asperger en la asociación AMSA (asociación malagueña del síndrome de asperger y tea)*. Hemendik eskuratua: https://riuma.uma.es/xmlui/bitstream/handle/10630/15975/TD_GOMEZ_GERD_EL_Maria_de_los_Angeles.pdf?sequence=1&isAllowed=y Kontsultatua: 2019/03/30.
- Isabel Paula, J. (2011). *El autismo 70 años después de Leo Kanner y Hans Asperger*. Hemendik eskuratua: <http://scielo.isciii.es/pdf/neuropsiq/v32n115/08.pdf> Kontsultatua: 2019/03/21
- Lazcano, I. & Madariaga, A. (2017) La experiencia de ocio en las personas jóvenes con discapacidad. *Pedagogía Social: revista interuniversitaria*, 31, 109-121.
- Lazcano, I. & Madariaga, A. (2016). *El valor del ocio en la sociedad actual*. Hemendik eskuratua: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/6149004.pdf> Kontsultatua: 2019/04/20.

- Madariaga, A. (2013). *La Inclusión En Ocio De Las Personas Con Discapacidad: Una Línea De Trabajo En El Marco De La Política Social*. Hemendik eskuratua: <http://www3.uah.es/congresoreps2013/Paneles/panel4/sesion3/aurora.madariaga@deusto.es/TCAurora.pdf> Kontsultatua: 2019/04/19.
- Madariaga Ortuzar, A. (2004). *Acortando la distancia entre el ocio integrador del ocio inclusivo*. Hemendik eskuratua: <http://www.deusto-publicaciones.es/deusto/pdfs/ocio/ocio28.pdf> Kontsultatua: 2019/04/23
- Madariaga Ortuzar, A, Lazcano Quintana, I. & Doistua Nebreda, J. (2011). El valor de la inclusión en el ocio. Una estrategia de actuación centrada en la juventud con discapacidad (pp 279-292). In A, Madariaga & J, Cuenca, *Los valores del ocio: cambio, choque e innovación*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- Miguel Miguel, A. (2006). *El mundo de las emociones en los autistas*. Hemendik eskuratua: https://gedos.usal.es/jspui/bitstream/10366/56512/1/TE2006_V7N2_P169.pdf Kontsultatua: 2019/03/15
- Perez, A. (2013). *Trastorno del Espectro Autista (TEA)*. Hemendik eskuratua: <https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/30496/1/TEA.%20Trastorno%20del%20Espectro%20Autista.pdf> Kontsultatua: 2019/03/21
- Reaño, E. (2014). *La Tríada de Wing y los vectores de la Electronealidad: hacia una nueva concepción sobre el Autismo*. Hemendik eskuratua: [https://www.academia.edu/11795285/La Tr%C3%ADada de Wing y los vectores de la Electronealidad hacia una nueva concepción sobre el Autismo](https://www.academia.edu/11795285/La_Tr%C3%ADada_de_Wing_y_los_vectores_de_la_Electronealidad_hacia_una_nueva_concepci%C3%B3n_sobre_el_Autismo) Kontsultatua: 2019/04/02.
- Tirapu Ustárriz, J., Perez Sayes, G., Erekatxo Bilbao, M. & Pelegrín Valero, C. (2007). *¿Qué es la teoría de la mente?* Hemendik eskuratua: https://www.catedraautismeudg.com/data/articles_cientifics/5/0ff0534e8d1b4980986ed2c1d9e4aa13-que-es-la-teoria-de-la-mente.pdf Kontsultatua: 2019/03/25

8. ERANSKINAK

1. ERANSKINA: AUTISMOA DSM-AREN IKUSPEGITIK

Hainbat DSM aurkeztu ondoren, 1980. urtean, DSM III.a argitaratu zen eta urte horretara arte, dokumentu honetan, autismoa ez zen nahasmendu bezala adierazi, izan ere, eskizofreniarekin lotua baitzegoen. Garai honetan, DSM III.an, autismoa “autismoa infantil” bezala ezagutzen edo adierazten zen eta diagnostikoa egiterako orduan kontuan izan beharrezko sei baldintza adierazi ziren.

Urteak pasa ahala, diagnostikoa egiteko erabiltzen ziren irizpideak zehazten joan ziren. Douglas-ek (2014) adierazten duen bezala, 1987. urtean, DSM III-R sortu zen eta bertan, “autismo infantil” hura, nahasmendu autista bezala txertatu zen. Gainera, diagnostikoa egiteko irizpideak zehaztu ziren eta kontu handiarekin deskribatuak izan ziren.

1994. urtean, DSM IV- a sortu zen eta geroago DSM IV- TR. Bertan, Garapeneko Nahaste Orokorra (Trastorno Generalizado del Desarrollo) kontzeptua sortu zen eta honen barruan, hurrengo nahasteak txertatu ziren:

- Autismo nahasmendua
- Rett nahasmendua
- Haurtzaroko nahaste desintegratiboa
- Asperger nahasmendua
- Garapeneko nahaste orokor ez zehaztua

Aurretik aipatu ditudan nahasmendu guzti hauek, garapeneko esparru ezberdinetan hainbat alterazio eta defizit izaten dituzte eta hori izango da, guztien artean duten ezaugarri komuna. Denbora pasa ahala, ikus daiteke mota honetako nahasmendu hauen inguruan daukagun informazioa handiagotzen doala eta gero eta ezaugarri zehatzagoak nabarmentzen direla.

DSM IV sortzean, Garapeneko Nahaste Orokorren barruan adierazten diren nahasmendu ezberdinen arteko muga edo tartea oso txikia zela eta hauen diagnostikoa

egitea nahiko zaila zela ikusi zen. Beraz, nahasmendu hauek, eta gehienbat Autismoa aztertzen jarraitu zuten.

2013. urtean, DSM V- a sortu zen. Gaur egun erreferentzia bezala daukagun DSM-a izango litzateke. Bertan, AEN kontzeptua sortzen da eta aurretik aipatu ziren nahasmendu guztiak, Rett nahasmendua izan ezik, hau da; Autismo nahasmendua, Haurtzaroko desintegrazio- nahasmendua, Asperger nahasmendua eta Garapeneko nahaste orokor ez zehaztua, Autismoaren Espektroko Nahasmenduaren (AEN) sailkapenaren barruan txertatzen dira.

DSM IV -ean, autismoarekin lotutako hamabi sintoma deskribatzen ziren, azken honetan ordea, DSM V- ean, sintoma horiek murriztu egiten dira, eta zazpi sintoma ezarri dira. Gainera, diagnostikoa egiterako orduan, bi esparru nagusi kontuan izango dira: alde batetik, arlo sozio-komunikatiboa eta bestetik, interes finkoak eta jarrera errepikakorak. Beraz, aipatu ditudan zazpi sintoma horiek, bi esparru hauetan sakabanatuak egongo dira.

Perez-ek (2013), aipatzen duen bezala, modu honetan geratuko ziren diagnostikoa egiteko irizpideak:

- Esparru sozio-komunikatiboa:
 - Arlo sozial eta emozionalean ematen diren interakzio jarreretan defizita. Arazo arinak izan daitezke; elkarrizketan txandaketa eza, interakzioaren hasiera “anormala” ...
 - Interakzio sozialik ez egotea ere eman daiteke, komunikazio jarreretan defizitak egotea; hitzezko komunikazioa edo hitzik gabeko komunikazioa (komunikazio ez berbala), aurpegiko keinuen existentzia eza...
 - Harremanen garapen eta mantenuan defizitak: beste ume batzuekin jolasterako orduan jarrera egokia mantentzeko zailtasunak izatea eta beste pertsonetikiko interes eza adieraztea.
- Jarrera errepikakor eta interes finkoen esparrua:
 - Ahozko hizkuntza, gorputzeko mugimenduak... estereotipatuak eta errepikakorak mantentzea: estereotipia motorrak, ekolaliak...
 - Ohiturak, hitzezko erritualak, hitz gabekoak, motoreak... (mota askotakoak).

- Kanpoko estimuluetan atentzio gutxi izaten dute, interes falta dela eta.
- Zentzumeneren bidez jasotako estimuluen aurrean duten erreakzioa askotan oso handia izan daiteke eta beste batzuetan oso txikia: minarekiko, beroarekiko, hotzarekiko, usainarekiko, argiekiko... pasibitatea adierazten dute edo baita guztiz kontrakoa ere.

DSM V- ean, garrantzia ematen hasten zaio sintoma guzti hauek lehen haurtzaroan agertzeari edo azaltzeari, nahiz eta hainbat arrazoi medio direlarik, askotan sintoma hauek garai horretan ezin izaten dira adierazi. Sintoma hauek direla eta, nahaste hau duten pertsonak ezin izango dute bere egunerokotasunean, modu autonomo batean funtzionatu (Perez, 2013).

2. ERANSKINA: TEORIA EZBERDINAK.

Lehenik eta behin, antzinako teoretara joko dugu. 50 eta 60. hamarkadetan, autismoa zuten umeak, atzerapen mentala zuten umeak bezala kontsideratzen ziren edo amatasunarekin lotutako harreman afektiboen menpe zeuden umeak. Douglas-ek (2014), dioen bezala, garai hartan Bruno Bettelheim psikoanalistak garrantzi handia eman zion gurasoen afektuari eta haurrek gurasoekin zuten harremanari. Beraz, autismoa afektu eta harreman horiekin zuzenean lotzen zuen. Garai hartan amek, beraien seme-alabak ukatzen zituzten eta horrek haurrengan eragin zuzena zuen. Gainera, aita oso hotzak ziren eta seme-alabengandik urrundu egiten ziren. Hortik bilatu zuen berak, autismoaren teoretako bat “refrigeration mother`s”.

Teoria honek indar handia jaso zuen eta asko zabaldu zen. Bere heriotzaren ostean, Douglas-ek (2014) dioenaren arabera, hainbat zurrumurru atera ziren Brunoren inguruan eta bere teoria gehienek balioa galdu zuten, beraz, gaur egun teoria hori guztiz ukatua dago.

Urteak pasa ahala beste hainbat teoria eta azalpen sortzen joan ziren. Gai honekin lotuta, adimenaren teoriaren inguruan hitz egin beharra dago. Izan ere, teoria honen bitartez autismoa duen pertsona baten hainbat ezaugarri sakonki aztertu daitezke, alde

emozionala eta alde kognitiboa kontuan izanda. Gainera, honek nahaste hau duten pertsonen hainbat jarrera hobeto ulertzeko aukera ematen digu.

Ustárróz, Sayes, Erekatxo eta Valero-k (2007) diotenaren arabera, adimenaren teoriak, beste pertsona batzuen jarrera, ezagutzak eta sinesmenak ulertzeko eta aurreikusteko gaitasuna aztertzen du. Testu honetan adierazten den bezala, teoria honen sorkuntzan, Baron- Cohen-ek, autismoa duten pertsonen adimen teoriarik ez dutela adierazi zuen.

Adimen teoriaren arabera, gaitasun hau garatu ahal izateko, gehienbat gaitasun meta-kognitiboak garatuak izan behar ditugu; emozioen aitortzea aurpegian, lehengo eta bigarren mailako sinesmenak, komunikazio metaforikoak (ironia, gezurrak eta gezur errukiorrak), hanka sartzeak, begiradaren bitarteko adierazpen emozionala, eta bukatzeko, empatia eta juizio morala.

Azterketak egin ostean, ikus izan daiteke nola AEN duen pertsona batek, honelako arlo ezberdinetan arazoak edo zailtasunak izan ahal dituela, gehienbat pentsamenduen inguruan pentsatzeko eta hausnartzeko gaitasun falta dutelako. Horregatik, Miguel-ek (2006) nahaste hau duten pertsonen komunikazioan, irudimenean eta gaitasun sozialetan zailtasunak azaltzen dituztela adierazi zuen.

Gainera, adimen teoria honekin lotuta, Miguel-ek (2006) “ceguera mental” izeneko kontzeptuaren inguruan hitz egin zuen. Izan ere, beste pertsonen pentsatzen edo sinesten dutenaren inguruan pentsatzeko gaitasun eza adierazten dute. Imajinazioa erabiltzea ere asko kostatzen zaie, beraz, ekintza edo jarduera mekanikoak egiteko gaitasuna badute, baina imajinazioa erabiltzerako orduan zailtasunak adierazten dituzte.

Emozioei dagokienez, beste pertsonen emozioak identifikatzea eta ulertzea oso zaila izaten da eta beraienak adieraztea ere bai. Komunikazio metaforikoei erreparatuz, Happe-k autismoa zuten ume batzuekin hainbat proba egin zituen, besteek dituzten intentzioak identifikatzeko gai diren edo ez jakiteko. Bertan ikusi zen, nola ironia, gezurrak eta gezur errukiorrak identifikatzeko hainbat zailtasun adierazten duten (Miguel-ek 2006 aipatua).

Adimenaren teoriaren inguruan hitz eginda, garai hartan ikusi zen teoria honek ez zituela Autismo nahastea zuten pertsonen ezaugarri nagusi guztiak biltzen. Horregatik,

Darretxe-k eta Sepulveda-k (2011) adierazten duten bezala, Uta Firth-ek (1989) koherentzia zentralaren teoria sortu zuen. Teoria horren bidez, AEN duten pertsonen hurrengo ezaugarriak aztertu ziren; errutina bat mantentzearen beharra, ardua obsesiboak izatea eta gauzen inguruko atentzio nabaria. Izan ere, ezaugarri hauek ez ziren adimenaren teoriarik argitzen.

Koherentzia zentralaren bitartez, gauzak ahalik eta hoberen ulertzeari garrantzia ematen zaio eta horretarako, testuinguruak pisua eta garrantzia jasotzen du, testuinguruaren eta egoeraren inguruko azterketa bat eginez eta ahalik eta datu gehien bilduz, honela, gertatu dena hobeto ulertzeko. Hau izango litzateke koherentzia zentralaren ikuspuntutik, AEN duten pertsonen zailtasunetako bat.

Teoria honekin batera, Darretxe-k eta Sepulveda-k (2011), funtzio exekutiboaren inguruan hitz egiten dute. Izan ere, adimenaren teoriatik kanpo dagoen kontzeptu bat da baina, AEN duten pertsonen ezaugarrietako bat ere izan daiteke. Funtzio exekutiboek, arazoaren ebazpen egokiaren inguruko gaitasunari erreferentzia egiten die. Historian zehar, ikusi izan da funtzio edo prozesu kognitibo horietan, AEN duten pertsonen zailtasunak adierazten dituztela.

3. ERANSKINA: AISIALDIA ETA DENBORA LIBREA, AISIALDIRAKO HEZKUNTZA.

Cuenca-k (2011) aisialdirako hezkuntza kontzeptuaz hitz egiten du. Honek aisialdiarekin lotutako jarrera, trebetasun, ezagutza, portaera eta balioen inguruko ikasketa prozesuari egiten dio erreferentzia. Aisialdirako hezkuntza hau, bizitza osoan zehar zabaltzen den kontzeptu bat da, izan ere, gurekin batera garatzen doa. Gainera, kalitatezko aisialdia izateko aukerak eta tresnak eskaintzen dizkigu. Hurrengo zerrendan, autore honek aisialdiaren bitartez jaso daitezkeen onurak adierazten ditu:

- Inklusio komunitarioa, ulermena, eta identitate kulturala.
- Giza eskubide bezala aitortzen da.
- Ikasi eta sakabanatu behar den ezagutza iturria da.
- Garapen sozial eta pertsonala sustatzen du.
- Bizi kalitatea handiagotzeko tresna bezala erabiltzen da.
- Aisialdiko zerbitzuez gozatzeko aukera ematen du.

- Bizi osoko ikaskuntza bultzatzen du.
- Aisialdiko beharrak asetzeko aukera ematen dio pertsona guztiei, oztopoak murriztuz.
- Komunitate inklusibo bat garatzeko aukera ematen du.
- Eskubide natural eta kulturalak errespetatzen ditu.

4. ERANSKINA: AISIALDI INKLUSIBOA

Madariaga- k (2004) dioen bezala, inklusioa giza eskubideen esparru bat da. Beraz, honen oinarrietako bat, gaur egungo gizarteak, gizaki guztion beharrak asetuak izan behar dituela izango da, bakoitzaren ezaugarri partikularrak edo baldintzak kontuan izan gabe. Inklusioak, hiru dimentsio kontuan izan behar ditu: kultura inklusiboen eta politika inklusiboen sorkuntza eta praktika inklusiboen garapena. Inklusioak, gizarteko hainbat maila ezberdinetan eragina edo presentzia izan behar du; balioetan, laguntzazko politikan, praktikan eta baliabideen planifikazioan.

Aisialdiari dagokionez, Madariaga- k (2004) aisialdi inklusiboaz hitz egiten digu. Gizarteko aisialdia inklusiboa izateko, hurrengo kontzeptuak argi izan behar ditugula dio eta ondoko esku-hartze inklusiborantz bideratzen gaitu:

- Dibertsitatea zerbait positibo eta aberasgarri bezala edukitzea.
- Komunitate eta pertenezia sentimendua izatea. Aukera, eskubide, parte hartze eta presentzia sozial berdinak izanez.
- Harreman inter- pertsonalak sustatu. Aisialdiko erabilera eta sarrera izatea, denak gizartearen parte izatea, gizarte flexible bat sortzea.
- Ezberdintasunak onartzea eta aberasgarri bilakatzea. Parte hartzeko aukerak sortuz, askatasuna sustatuz, autodeterminazioa eta garapena bultzatu, dibertsitatearekiko errespetua adierazi, testuingurua antolatu eta beharretara egokitu, beharrak eta mugak zeintzuk diren ezagutu, etab.

5. ERANSKINA: APNABI-KO ZERBITZU EZBERDINAK

Hurrengo hauek dira aisialdia eta denbora librearekin lotuta dauden eta elkartetik eskaintzen diren jarduerak:

PROGRAMA LUDIKOAK	<ul style="list-style-type: none"> - Eguneko irteerak - Aisialdia eta denbora libreko klubak
JAIETAKO PROGRAMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Ospakizunak, jaietan parte hartzea, komunitateko ekitaldiak...
OPOR ETA TURISMO PROGRAMA	<ul style="list-style-type: none"> - Udako udalekuak - Inersoa
KIROL PROGRAMA	<ul style="list-style-type: none"> - Ingurumen jarduerak - Mendi ibiliak - Gimnasia - Kirol anitzak
BALIABIDEAK BILATZEKO ETA KUDEATZEKO PROGRAMA	<ul style="list-style-type: none"> - Bitartekaritza lana komunitatearekin

- Eguneko irteerak: Jarduera horien xedea da baliabide bat eskaintzea, AEN-a duten pertsonen ohikoaz bestelako egun batez goza dezaten landa edo hiri inguruneetan, betiere inguruko bizitzan parte hartzerantz bultzatuz.
- Aisialdia eta denbora libreko klubak: Gazte eta heldu taldeentzako topaguneak. Beren denbora eta aisialdi aukerak antolatzen ditugu, harreman sozialak sustatuz izaera komunitarioko jardueretan parte hartuta.
- Inersio: Oporren programa berezia: Aisialdi programa honek desgaitasuna duten pertsonen ahalik eta garapen pertsonal eta sozial handiena lortzea du helburu, eta horretarako, aisialdi, kultur edo natur ondasunetara hurbilazten ditu.
- Gimnasia: Kirol arloko jarduera ludikoa, kirola egiteko makinak eta kirol jokoak erabiliz.
- Kirol anitzak: Kirol arloko jarduera ludikoa, ariketa fisikoa egiteko hainbat kirol eginez.
- Komunitateko Baliabideak Bilatu eta Kudeatzeko Programa: APNABI-Autismo Bizkaia Elkarteak Aisialdi eta Denbora Libreko Eremuak bitartekaritza-lana egiten du AEN duten pertsonen interesak aisialdiko eskaintza komunitarioekin bateragarri egiteko eta, modu honetan, udal, auzo eta abarren hurbileko jardueretan parte hartzeko.

6. ERANSKINA: JAKINARAZPEN BAIMENA

CONSENTIMIENTO INFORMADO PARA LA RECOGIDA DE DATOS DEL CLUB DE OCIO Y TIEMPO LIBRE DE APNABI.

Tipo de Proyecto:

Pequeña investigación sobre el Ocio y Tiempo Libre de las personas con TEA.

4º año del Grado en Educación Social, de la Facultad de Educación de Bilbao (UPV/EHU).

Título del Proyecto: Análisis del Ocio y Tiempo Libre de las personas con TEA.

Proyecto presentado por: Amaia Boto Gaztelurrutia.

Soy estudiante del cuarto año del Grado de Educación Social de la Facultad de Educación de Bilbao (UPV/EHU). Durante este semestre tengo que llevar a cabo una pequeña investigación que pretende analizar el ocio y tiempo libre de las personas con TEA.

Este proyecto de investigación tiene como objetivo el análisis del ocio y tiempo libre de las personas con TEA.

Para la recogida de información se utilizarán las siguientes técnicas de recogida de información; la observación participativa, la entrevista y una dinámica de grupo.

La información obtenida en el proyecto únicamente se utilizará para los fines específicos de este estudio.

La participación en este estudio es voluntaria. La información que se recoja será confidencial y no se usará para ningún otro propósito ajeno a los de esta investigación.

Si tiene alguna duda sobre este proyecto puede realizar preguntas en cualquier momento e igualmente puede retirarse.

..... (NOMBRE DE LA PERSONA PARTICIPANTE) he sido informado sobre este proyecto y acepto a participar voluntariamente en esta investigación.

Firma de la persona que participa

7. ERANSKINA: BEHAKETA PARTE HARTZAILEAREN BIDEZ JASOTAKO DATUAK BILTZEKO TAULA.

Eguna:	Ordua:	Lekua:
Zenbat partaide:	Ekintzaren iraupena:	
Ekintza:	Parte- hartzea/ Ebaluazioa:	

8. ERANSKINA: TALDE DINAMIKA

Esan dudan bezala, taldea lau neskek osatzen dute, dinamika larunbat arratsalde batean egin genuen, klubeko orduak aprobetxatuz, baina kide bat ezin izan da etorri, beraz, dinamika hiru kiderekin burutu dugu. Taldea osatu duten hiru neskek eta gu, bi monitoreak, eguneko zentroko mahai batean eseri gara, borobilean. Borobil horren erdialdean, kaxa bat ipini dut eta kaxa horren barruan papertxo ezberdinak. Paper bakoitzean, galdera edo amaitu gabeko esaldi ezberdinak egon dira.

Hurrengo hauek izango dira papertxoetan jarriko ditudan galderak:

- Ondo pasatzen al duzu klub-era zatozenean?
- Gaur goizean, kluba zenuela jakin duzunean zer nolako sentimenduak edo pentsamenduak izan dituzu?
- Jende berria ezagutu duzu klubean? Lagun berriak egin dituzu?

- Denbora librea dudanean egitea da gehien gustatzen zaidana.
- Apnabiko aisialdi eta denbora libreko klubak -rako erabilgarria egin zait.
- Klubeko kideekin egiteko gehien gustatzen zaidan ekintza da.
- Aipatu klubak dituen bi alderdi on eta beste bi alderdi negatibo:

.....

.....

Partaide batek, kaxako paper bat hartu du eta bertan dagoen esaldia denontzako irakurri du. Behin denok galdera edo esaldia ulertua daukagunean, bakoitzak post- it batean bere erantzuna idatzi du. Honela, anonimotasuna errespetatzen da eta gainera, ez dute lotsarik sentitu, bakoitzaren erantzuna zein den ez delako jakin.

Erantzuna idatzita dugunean, bakoitzak bere posit-a paretan kokatuta dagoen kartulina batean itsatsi du. Kartulina horretan, esparru ezberdinak adierazi ditut, hau da, esparru bakoitzak, gai ezberdin bati erreferentzia egin dio: sentimenduak, ekintzak eta iradokizunak. Hurrengo argazkiak ikus daitekeen bezala:

Galderaren arabera, posit-ak kartulinako esparru batean edo bestean kokatu ditugu. Honela geratu da gure kartulina dinamika egin ostean:

Honela, partaide bakoitzak kaxako papertxo bat irakurri du eta galdera guztiak erantzun ditugu. Dinamikarekin bukatzeko, hausnarketa txiki bat egin dugu, kartulinan dauden emaitza ezberdinak irakurritz. Modu honetan, aisialdiko eta denbora libreko klubetik jaso dituzten alderdi positiboak nabarmentzeko aukera izan dugu.

Behin klubeko ekintza bukatuta, hurrengo erantzunak atera ditut dinamika honetatik:

1. Ondo pasatzen al duzu klub-era zatozenean?

- **1.partaidea: Sí, porque nos echamos unas risas.** *Bai, barre batzuk egiten ditugulako*
- **2.partaidea: Sí, porque hago amigas y también para tranquilizarme.** *Bai, lagunak egiten ditudalako eta lasaitzeko.*
- **3.partaidea: Si, porque hacemos actividades muy chulas.** *Bai, ekintza politak egiten ditugulako.*

2. Gaur goizean, kluba zenuela jakin duzunean zer nolako sentimenduak edo pentsamenduak izan dituzu?

- **1.partaidea: Felicidad.** *Zoriontasuna*

- **2.partaidea: Alegría y también he pensado que me puedo desahogar.**

Poztasuna eta barrukoa askatzeko aukera dudala.

- **3.partaidea: Contenta.** *Pozik*

3. Jende berria ezagutu duzu klubean? Lagun berriak egin dituzu?

- **1.partaidea: Si, he hecho muchos amigos.** *Bai, lagun berriak egin ditut.*

- **2.partaidea: No he hecho ningún amigo nuevo y si he conocido gente nueva.**

Ez dut lagun berririk egin eta bai jende berria ezagutu dut.

- **3.partaidea: Si, pocos.** *Bai, gutxi*

4. Denbora libre dudanean egitea da gehien gustatzen zaidana.

- **1.partaidea: Bailar, pasear y disfrutar.** *Dantza egin, paseoak eman eta disfrutatu.*

- **2.partaidea: Pescar, sacar al perro, ir de pulserita y hablar con las profesoras.** *Arrantza egitera joan, txakurra atera, pulseritarekin joan eta irakasleekin hitz egin.*

- **3.partaidea: Dar paseos por Bilbao y leer.** *Bilbotik paseatu eta irakurri.*

5. Apnabiko aisialdi eta denbora libreko klubak -rako erabilgarria egin zait.

- **1.partaidea: Comprender que hay diferentes personas.** *Pertsona ezberdinak daudela ulertzeko.*

- **2.partaidea: Para tranquilizarme de los problemas de la ikastola y jugar con mis amigas.** *Eskolako arazoez lasaitzeko eta lagunekin jolasteko.*

- **3.partaidea: Desahogarme cuando he estado mal y me habéis ayudado.** *Txarto egon naizenean barrukoa ateratzeko eta lagundu egin didate.*

6. Klubeko kideekin egiteko gehien gustatzen zaidan ekintza da.

- **1.partaidea: Pasear y disfrutar.** *Paseatu eta gozatu.*
- **2.partaidea: Ir a jugar a los bolos.** *Boloetan jolastera joan.*
- **3.partaidea: Los billares y los bolos.** *Bilarrera eta boloetara jolastu.*

7. Aipatu klubak dituen bi alderdi on eta beste bi alderdi negatibo:

- **1.partaidea: Las monitoras y las compañeras.** *Begiraleak eta nire kideak.*
- **2.partaidea: Cosas buenas las profesoras y las compañeras. Las cosas malas cuando no me gusta la actividad y cuando estoy enfadada.** *Gauza onak irakasleak eta kideak. Gauza txarrak, ekintza gustatzen ez zaidanean edo haserre nagoenean.*
- **3.partaidea: Las monitoras.** *Begiraleak.*

9. ERANSKINA: APNABIKO AISIALDIA ETA DENBORA LIBREKO ARDURADUNARI ELKARRIZKETA.

- **El ocio y tiempo libre es una parte importante para garantizar o fomentar el disfrute de la vida plena de cada persona. ¿Se respeta el derecho al ocio y tiempo libre de las personas con TEA? ¿Cómo? Aisialdia eta denbora libre garrantzitsuak al dira pertsona bakoitzak bere bizitza guztiz gozatzeko? AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librearen eskubidea bermatzen edo errespetatzen al da?**

Nosotros tenemos claro en Apnabi y en el servicio de Ocio y Tiempo libre que el ocio es un derecho, esto no es sabido por todo el mundo. Es un derecho además, recogido en la convención de la ONU sobre los derechos de las personas con discapacidad y en algunos artículos, no solamente de la ONU, sino en nuestra propia constitución se hace referencia a esta característica del derecho. SE habla de participación en la vida cultural, actividades recreativas, derecho también a actividades que tengan que ver con el esparcimiento, con el deporte y hace mención a que las personas con discapacidad tienen derecho a tener acceso en igualdad de condiciones a este tipo de actividades.

Ahora, el ¿cómo lo hacemos? Pues desde Apnabi, sobre todo lo que pretendemos es garantizar este derecho y todo nuestro servicio tiene sentido porque creemos en él. Lo

que hacemos sobre todo nosotros es, pues generar oportunidades para las personas, diseñamos en función de las necesidades, los intereses, los gustos, las preferencias que ellos tienen, las aficiones... Actividades que al final les puedan de alguna forma proporcionar a ellos en defensa a este derecho, actividades, pues, que les satisfagan, que les entretengan, que les enriquezcan como personas porque el ocio y tiempo libre, conlleva mucho más que dedicar un tiempo que está ahí.

Pero no lo queremos hacer de cualquier manera, queremos que ellos también tengan como cualquiera de nosotros, un tiempo libre que sea como dicho enriquecedor. Que esa es la diferencia no, que sea significativo para ellos.

¿Cómo trabajamos este derecho al ocio? No solo dentro de la organización, dentro de la entidad, dentro de Apnabi, sino también defendemos este derecho en pro de las personas con TEA en este caso, trabajando con el entorno. Es muy importante. Todo lo que hacemos, digamos que nuestro máximo reto, va a ser mejorar la calidad de vida, siempre trabajando con principios inclusivos. Cuando hablamos de inclusión, lógicamente no podemos dejar de hablar de esa relación que tenemos con el entorno, es como un binomio que no puede, es un tándem que tiene que complementarse y estar siempre juntos.

Hacemos mucha defensa de ese derecho cuando decimos siempre que utilizamos los recursos que hay en el entorno, que hay en la comunidad. Para visibilizar que todas las personas, en este caso las personas con TEA, también tienen derecho a disfrutar de las actividades y de los recursos que están a su alcance, en su entorno, en su barrio, en su localidad... como cualquier otra persona, nos hacemos eco de todas esas actividades y trabajamos. Luego ya veremos seguramente de qué manera y como lo hacemos también con el entorno. Creemos tanto en este derecho que, como he dicho al principio, existe este servicio para trabajar en defensa y para procurar diseñar, generar, todas las oportunidades pensando en todo el espectro, que nos solicita esa ayuda, ese apoyo para tener un tiempo libre que sea también satisfactorio y que sea también en igualdad de condiciones que el resto de sus compañeros, hermanos, vecinos, etc.

Guk, Apnabin eta Aisialdia eta denbora libreko zerbitzuan, oso argi dugu aisialdia eta denbora librea giza eskubide bat dela eta hau mundu guztiak ez dakiela. ONU-k desgaitasuna duten pertsonen eskubideen barruan sortu zuen konbentzioan biltzen den eskubidea da. Hainbat artikuluetan ere biltzen

da eta ez soilik ONU-k sortutako artikuluetan, baizik eta gure konstituzioak ere eskubide honi erreferentzia egiten dio. Bizitza kulturalean parte hartzeaz hitz egiten da, dibertimenduzko ekintzetan, aisialdiarekin lotuta dauden ekintzetan, kirolean eta desgaitasuna duten pertsonen, ekintza hauetan parte hartzeko aukera eta baldintza berdinak izan behar dituztela adierazten du.

Orain, nola egiten dugu? Apnabitik, gehienbat eskubide hau bermatzen saiatzen gara eta gure zerbitzu guztiek sentsua dute, berengan sinesten baitugu. Pertsonentzako aukerak sortzen saiatzen gara gehienbat, beharren, interesen, gustuen, preferentzien, afizioen... arabera diseinua egiten dugu. Eskubide hau defendatzeko aukera ematen dieten ekintzak dira. Asebetetze bat ematen duten ekintzak, entretenimendu bat eskaintzen dutenak, aberasten dituzten ekintzak. Aisialdia eta denbora libre, hor dagoen denbora hori betetzea baino zerbait gehiago baita.

Ez dugu edozein modutan egitea nahi, gutako edozeinek bezalako denbora libre aberasgarria izan dezaten nahi dugu. Hor dago ezberdintasuna ezta, beraiantzako esanguratsua izatea.

Zelan lantzen dugu aisialdirako eskubide hori? Ez soilik erakunde barrutik, Apnabi barrutik, baizik eta AEN duten pertsonen eskubidea defendatzen dugu, testuinguruarekin lan eginez. Oso garrantzitsua da. Egiten dugun guztia, gure erronka nagusia, bizi kalitatea hobetzea izango da, oinarri inklusibo batzuetatik lan eginez beti. Inklusioaz hitz egiten dugunean, logikoki ezin dezakegu testuinguruarekin dugun harremanaren inguruan hitz egiteari utzi, binomio bat da, tandem bat bezala, beti batera egon behar dira, batak bestea osatu.

Eskubide horren defentsa bat egiten dugu, testuinguruan edo komunitatean dauden baliabideak edo zerbitzuak erabiltzen ditugunean. Pertsona guztiek, baita AEN duten pertsonen ere, bere auzoan, testuinguruan, bere eskura dauden, herrian dauden... ekintzetan parte hartzeko eta ondo pasatzeko aukera eta eskubide duela, azaldu nahi da. Beste edozein pertsona bezala. Eskubide honetan hainbeste sinesten dugu, zerbitzu hau existitzen da eskubide hori lantzeko eta defendatzeko. Espetro guztian, aukerak sortzeko, diseinatzeko. Aisialdi hori aberasgarria izan dadin, laguntza eskatzen diguten guztientzako. Gainera, beste kideekin alderatuz, anai arrebak, auzokideak, lehengusuak... aukera edo baldintza berdintsuak izan ditzaten,

- **¿Las personas con TEA encuentran muchas dificultades para disfrutar del ocio y tiempo libre? ¿Qué tipo de dificultades? ¿Cómo se podrían solventar?** *AEN duten pertsonen, aisialdiaz eta denbora libreaz gozatzeko zailtasunak izaten al dituzte? Ze motatako zailtasunak? Nola konpondu zaitezke?*

Sí que es verdad que hay abierto un camino, y yo creo que si hace muchos años hablábamos sobre todo de que existían barreras arquitectónicas, que es lo que cuando hablamos de barreras o dificultades todo el mundo tiene en la cabeza. Yo en este caso, añadiría un dato importante y es que para mí, actualmente las barreras arquitectónicas no son las mayores dificultades que tienen las personas con discapacidad o con TEA en este caso. Sino que hay otras dificultades que son, sobre todo las barreras mentales, de pensamiento, las barreras anímicas que tenemos, para afrontar o para buscar soluciones, para planificar actividades en las que pensemos en todos y todas las personas.

No es casualidad que un alto porcentaje de personas con TEA en este caso, acudan a la asociación para tener la facilidad o tener acceso a actividades de ocio y tiempo libre que estén adaptadas para ellos. Existimos por eso. Yo quiero pensar siempre que somos una plataforma en este camino, en este trabajo que es un poco de todos, de la sociedad en general para que al final, no es que la asociación que la entidad deje de existir, para al final lo ideal sería que podamos tener acceso a actividades de ocio y tiempo libre que sean inclusivas y que haya conciencia, en el entorno, en la sociedad para que vayamos todos de la mano.

Como te decía al principio, hay un alto porcentaje de personas con discapacidad que su única salida actualmente, es con la asociación, con la entidad.

Dificultades que nos podemos encontrar, pues la experiencia nos habla por ejemplo ya de entrada que la oferta comunitaria, la oferta que hay en el entorno, no es muy inclusiva. ¿Porque no es muy inclusiva? Porque no piensa en todas las personas, con o sin discapacidad. Cuando una persona con TEA en este caso, lo que quiere es poder disfrutar de actividades lúdicas o deportivas, de cualquier índole, lo que se encuentra es que de pronto no hay personas cualificadas por ejemplo, o que estén formadas para poder responder a las necesidades de algunos de nuestros chicos y chicas.

Nos encontramos también con que, claro si yo cuando he planificado estas actividades en el entorno, no he pensado en todas las personas o en todas las posibilidades, de pronto me encuentro con las primeras barreras porque. Si hablamos de las arquitectónicas y no las he planificado, me encuentro que ya tengo unas primeras barreras. Si no tengo en cuenta que seguramente igual necesitamos personas de refuerzo para atender algunas necesidades especiales, otra gran dificultad. No tenemos recursos

humanos para poder atenderlas. Ya no que estén cualificadas o no, que estén formadas o no, directamente pues que no las tenemos.

Otras barreras que nos encontramos a veces en el entorno, automáticamente este igual es el caso más radical pero, es ese miedo a la diferencia y bueno, ahora yo que tengo que hacer... para atender a alguien que tenga alguna necesidad en particular.

Nosotros lo que hacemos es trabajar desde ahí no, tenemos programas de sensibilización, de concienciación, de formación, de coordinación... pues para que todas estas barreras que a priori así te he comentado son con las primeras con las que nos solemos encontrar, pues se eliminen. Sí que es positivo cuando trabajamos en coordinación pues simplemente con dar pequeñas formaciones, pequeñas claves, pequeñas pautas de intervención... pues se abren ya un mundo de posibilidades para las personas con TEA.

Más dificultades con las que nos encontramos, pues es el trabajo que realizamos con los aitas, con las madres, con los padres. En ocasiones sí que por malas experiencias que hayan podido tener, que han podido existir y que a veces tenemos un estilo de sobreprotección que nos impide, igual tenemos la oportunidad o el disfrute para la persona pero existe esa barrera para la persona que es la familiar. “Y buf, esto como va a estar organizado, yo prefiero con la entidad porque sé que hay profesionales que están formados, porque sé que tengo la garantía de...” y también hay un trabajo que hacer ahí importante, de tranquilización y de que estamos todos coordinados y podemos, todos podemos tener más opciones y más oportunidades porque nos las están brindando y vamos a ver cómo nos organizamos para que esto pueda funcionar y para que al final los chicos y las chicas puedan disfrutar en las mismas condiciones. Ya veremos con que apoyos o de qué manera.

A veces las dificultades para que los chicos con TEA puedan disfrutar plenamente del ocio y el tiempo libre entendido, no lo hemos hablado pero entendemos el ocio y el tiempo libre como ese espacio donde yo defino y donde yo elijo, que me interesa, como cualquiera de nosotros, en nuestro tiempo libre, sabemos que nos apetece, casi siempre sabemos cómo lo podemos desarrollar y lo ponemos en marcha.

Pero claro, que ocurre cuando confundimos el tiempo libre con una actividad por ejemplo terapéutica. Porque en nuestro caso, lo entendemos de una manera diferente. Lógicamente hay clases y tipologías diferentes de entender el ocio, pero en nuestro caso lo entendemos como ese tiempo donde la persona de manera libre o de manera voluntaria o porque conocemos sus gustos, sus intereses, sus preferencias... está haciendo algo que le genera algo de por sí solo, disfrute. Entonces, es distinto cuando a veces la familia decide no, vamos a hacer esta actividad que le va a beneficiar, le va a venir fantástico para el tema de psicomotricidad... si, es así pero no estamos trabajando el ocio puramente, de disfrute, de entretenimiento, ese ocio que al final te genera una satisfacción personal. Que la guardas ahí en tu mochila y al final es la que hace que nos sintamos bien, que queramos repetir.

Dificultades a muchos niveles como ya hemos hablado pero porque la oferta que hay en el entorno a veces pone esas barreras de las que estamos hablando. A veces hay dificultades también porque no conseguimos esas redes de apoyo naturales, como digo yo, que tenemos muchas personas. Igual yo quiero hacer una actividad pero si al final no la puedo hacer pues igual con mi primo, o con mi amigo de clase... pero si necesito para realizarla un apoyo específico que no conozco, que me viene de la entidad, que eso también dificulta muchas veces pues el desarrollo de la propia actividad porque a veces no tenemos a la persona adecuada, o con el perfil adecuado o con la disponibilidad suficiente... Cuando nosotros trabajamos en nuestra vida cotidiana o cuando queremos hacer una actividad de ocio pues la hacemos de manera natural, o con los amigos, o solo porque tengo la autonomía suficiente para poder hacerla... Esas también son barreras con las que se encuentran las personas con TEA, sobre todo las que tienen más intensidad o necesitan apoyos más importantes.

Como he dicho al principio, sobre todo las barreras mentales son las que más dificultan sobre todo la participación. Ahí tenemos un trabajo como decía muy importante, para concienciar, para abrir mentes, para abrir puertas... Cuanto más trabajamos con el entorno, pues más actividades inclusivas se generan. No solamente dentro de la entidad, que ya he dicho que es nuestro pilar, sino que lo importante es generar alianzas, generar contactos para que podamos abrir cada vez más, y cada vez más puertas para que las personas con TEA se encuentren con una oferta accesible.

Egia da bai, norabide bate do ibilbide bat zabalik dagoela. Orain dela urte batzuk, oztopo arkitektonikoen inguruan hitz egiten genuen, oztopo edo zailtasunen inguruan hitz egiten genuenean, denok buruan geneukana izaten zen. Nik, kasu honetan datu garrantzitsu bat gehituko nuke, niretzako gaur egun oztopo arkitektonikoak ez dira desgaitasuna duten pertsonen zailtasun nagusienak. Beste zailtasun edo oztopo batzuk daude, gehienbat oztopo mentalak, pentsamenduzkoak edo animikoak. Hauek gainditu behar ditugu eta konponbideak bilatu behar ditugu, denontzat pentsatuta dauden ekintzak planifikatzeko.

Ez da kasualitate bat, AEN duten pertsona portzentaje handi batek erakunde bati laguntza eskatzen diola aisialdia eta denbora librerako aukerak izateko, eta ekintzak edo aisialdi hori beraientzat moldatua egoteko. Honegatik existitzen gara. Norabide edo ibilbide honetan, plataforma bat garela pentsatzea nahiko nuke, pixka bat denon lana den alderdi honetan. Gizartearena orokorrean, azken batean ez da erakundea desagertu behar dela baina hobereana, denok inklusiboak diren aisialdia eta denbora libreko ekintzetan parte hartzeko aukera berdina izatea izango litzateke. Testuinguruan, kontzientzia izanez eta denok eskutik joan gaitezen.

Hasieran esaten nizun bezala, desgaitasuna eta kasu honetan AEN duten pertsonen eta erakundearen beharra dutenen portzentajea oso handia da.

Aurkitu ahal ditugun zailtasunak, ba esperientziak esaten duenaren arabera, testuinguruan dauden eskaintzak ez dira batere inklusiboak. Zergatik ez dira inklusiboak? Pertsona guztiengan ez dutelako pentsatzen, desgaitasuna duten edo ez duten pertsonengan. AEN duen pertsona batek, kasu honetan, kirol ekintza edo ekintza ludikoetan parte hartu nahi duenean, adibidez, beraren beharrak asetzeko kualifikatu edo formatu gabe dauden pertsonak aurkitzen ditu.

Testuinguruan ekintza batzuk planifikatu baditut baina ez badut pertsona guztietan pentsatu, edo posibilitate guztietan pentsatu, hasiera batetik lehenengo oztopoak aurkituko ditut. Arkitektonikoez hitz egiten badugu, eta planifikatu ez baditut, lehenengo oztopoak ditut. Behar espezifiko batzuk asetzeko, errefortzuko pertsonak beharko ditudala kontuan izan ez badut, besta zailtasun bat dugu. Ez ditugu beharrezkoak diren baliabide pertsonalak izango. Jada ez da kualifikatuak egotea edo ez, zuzenean ez ditugu baliabide pertsonal horiek izango.

Testuinguruan aurkitzen ditugun beste oztopo edo barrera batzuk, ezberdintasunaren aurrean dagoen beldurra izango litzateke. Bueno, nik orain zer egin behar dut behar berezi bat duen pertsona hau zaintzeko.

Guk bertatik lan egiten dugu. Sentsibilizazio, kontzientziazio, formazio, koordinazio ... programak ditugu azaldutako oztopo hauek, hasiera batean lehenengo momentutik sortu ahal diren oztopo hauek, ezabatu edo konpondu daitezten. Positiboa izaten da koordinazioan lan egiten dugunean, formazio txikiak, klabeak, esku hartzeko pautak ematerakoan ... AEN duten pertsonentzako hainbat aukera sortzen eta irekitzen dira.

Aurkitu ahal ditugun zailtasun gehiago, gurasoekin egiten dugun lana izan daiteke. Kasu batzuetan, izan dituzten esperientzia txarren ondorioz, gehiegizko babes estilo bat izaten dugu eta horrek, oztopatu egiten gaitu. Adibidez, aukera bat dugu edo pertsonarentzako gozamina baina familiako oztopo hori dago. “Hau zelan organizatuta egongo da, nik nahiago dut entitatearekin egitea bertan formatutako profesionalak baitaude, garantia bat dudalako ...” eta hor ere egiteko lan garrantzitsu bat dago, lasaitasuneko eta koordinazioko lan bat. Ahal dugu, denok izan ahal ditugu aukera gehiago, zelan organizatuko dugun pentsatuko dugu honek funtziona dezan. Eta honela, neska mutilek baldintza berdinetan gozatzeko eta disfrutatzeko aukera izan dezaten. Ikusiko dugu zer nolako laguntzekin eta zer modutan.

Batzuetan, AEN duten pertsonak aisialdiaz eta denbora libreaz gozatu dezaten, aisialdia eta denbora librea nik aukeratzen dudan eta nik definitzen dudan tokia bezala definitu dezakegu. Zer interesatzen zaidan, gu bezalako edozeinek bere denbora librean egiten duen bezala, zer nahi dugun badakigu, gehienetan nola garatu dezakegun ere dakigu eta aurrera eramaten dugu.

Baina noski, zer gertatzen da aisialdia eta denbora librea beste ekintza batekin nahasten badugu, adibidez, ekintza terapeutiko batekin. Izan ere, gure kasuan beste modu batean ulertzen dugu aisialdia. Logikoki, klase eta tipologia ezberdinak daude aisialdia ulertzeko, baina gure kasuan, aisialdia modu libre edo boluntario moduan, bere gustuak, interesak, preferentziak ezagutuz, gozamina ematen dion ekintza bat burutzen duen denbora izango litzateke. Beraz, ezberdina da batzuetan familiak aukeratzen duenean, “ekintza hau egingo dugu ona delako, psikomotrizitaterako oso ondo etorriko zaio ...” Bai, horrela da baina ez gaude aisialdia lantzen, gozamina edo entretenimendua lantzen, ongizate pertsonal bat ematen dizun aisialdi hori. Zure motxilan gordetzen duzun hori eta ondo sentiarazten gaituen hori, errepikatu nahi dugun hori.

Zailtasunak maila askotan, hitz egin dugun moduan. Baina testuinguruan dagoen eskaintzak askotan barrera edo oztopo horiek ezartzen ditu. Askotan, zailtasunak egoten dira ez dugulako hurbileko sare sozial edo laguntza sare hori lortzen. Adibidez, nik ekintza bat egin nahi dut baina azkenean nire lehengusu, lagun edo anai arrebarekin ezin badut egin, laguntza behar izango dut. Entitatetik, ezagutzen ez dudan pertsona edo laguntza bat etortzeak, askotan ere ekintzaren garapena oztopatzen du. Guk gure bizitza pertsonalean lan egiten dugunean edo aisialdiko ekintza bat egin nahi dugunean, modu natural batean burutzen dugu, lagunekin edo bakarrik autonomia izanez gero, AEN duten pertsonen oztopoetako bat da baita ere, gehienbat laguntza handiak behar dituzten pertsonentzat.

Hasieran esan dudan bezala, gehienbat oztopo mentalak dira parte hartzea oztopatzen dituztenak. Hor daukagu oso garrantzitsua den lan bat. Kontzientziazio lana, mentalitateak zabaltzeko, ateak irekitzeko ... Testuinguruarekin zenbat eta gehiago lan egin, orduan eta eskaintza inklusibo gehiago sortuko dira. Ez soilik entitatearen barruan, baizik eta garrantzitsua da aliantzak sortzea, kontaktuak sortzea eta AEN duten pertsonentzako eskaintza eskuragarriago bat izateko ateak irekitzea.

- **¿Cómo debería de ser el ocio y tiempo libre de una persona con TEA para garantizar el pleno disfrute de ese ocio? ¿Dónde deberíamos de poner nuestro foco?** *Aisialdiaz eta denbora libreaz modu integral batean gozatzeko, zer nolakoa izan beharko litzateke AEN duen pertsona baten aisialdia? Non jarri beharko genuke gure begirada?*

Debería de ser un tiempo libre y un ocio inclusivo. ¿El foco? Pues en conocer a las personas, es decir, yo creo que hay una carencia en general, aunque se está trabajando cada vez más, pero hay un camino que recorrer todavía.

Si hablamos de ocio inclusivo, solo hablamos de ocio cuando estamos hablando de un ocio que está pensado para todas las personas, con y sin discapacidad y mi percepción es que todavía nos queda mucho camino por recorrer. Por lo que te he comentado antes, las personas del entorno encargadas de generar oferta, en esa planificación inicial, ya se ve que no están pensado en todas las necesidades que pueden tener, incluso en el peor de los casos, no están ni teniendo en cuenta que en esas actividades, puede incluirse una persona con TEA o cualquier otro tipo de necesidad especial o con discapacidad.

Entonces, hay que pensar en las personas, en sus necesidades, en sus gustos, en los apoyos que pueda precisar... y lógicamente, también tiene que haber como decía, trabajar esas necesidades que pueden tener las personas en valorarlas, en planificarlas desde el principio y no solamente eso, sino que también hay que prever cuales son los apoyos en la práctica, si esto me llega, si esta necesidad me llega, yo que necesito. Y ya valorarlo, a nivel humano, a nivel material, a nivel económico... Porque muchas veces, a si hemos pensado, pero económicamente esto supone un coste que no teníamos ni previsto. Estamos hablando de muchas variables que influyen en porque a veces nos encontramos con que muchas veces las personas con TEA no tienen acceso, ya directamente por todas estas variables.

El ocio debería de ser inclusivo en esa línea y poner el foco en que existe mucha variedad de personas, que hay variedad de necesidades, y que si ya planificamos desde ahí, tenemos muchas puertas abierta. Pero es un trabajo que también nos compete a nosotros, un trabajo en coordinación. Un trabajo de sensibilización que hay que potenciar mucho más, desde las organizaciones y que también de alguna forma nosotros siempre estamos abiertos a que el entorno nos venga a pedir esa ayuda y nosotros

siempre estamos dispuestos a trabajar en conjunto para conseguir todo lo que estamos hablando.

Aisialdia eta denbora librea inklusiboak izan beharko litzateke. Begirada? Pertsonak ezagutzean, hau da, nik uste dut orokorrean gabezia bat dagoela, nahiz eta gero eta gehiago esparru horretan lan egin, oraindik bide bat dago egiteko.

Aisialdi inklusiboaz hitz egiten badugu, pertsona guztientzat pentsatuta dagoen aisialdi baten inguruan hitz egiten ari gara, desgaitasun edo desgaitasunik gabe. Nire pertzepzioa, oraindik bide asko egiteko dagoela da. Lehen aipatu dudanarekin bat, testuinguruan eskaintzen sortzean oinarritzen diren pertsona, hasierako planifikazio horretan ikusten da ez dabiltzala pertsona guztiek izan ahal dituzten beharretan oinarritzen. Egoera txarrago baten jarritz, ez dituzte kontuan izaten ekintza hauetan AEN duten edo beste edozein behar espezial edo desgaitasun bat duten pertsonak.

Beraz, pertsonetan pentsatu behar dugu, beraien beharretan, gustuetan, behar dituzten laguntzetan ... eta logikoki, pertsonak dituen beharretan lan egin, baloratu, ekintzak eta laguntzak hasieratik planifikatu eta ez soilik hau, baizik eta praktikan zer nolako laguntzak behar diren kontuan izan behar dira; "hau heltzen bazait, zer behar dut ..." Hortik abiatuz, balorazio bat egin giza mailan, maila materialean, ekonomikoan ... Batzuetan, pentsatu izan dugu baina ekonomikoki koste handia suposatu izan ahal du eta ez geneukan koste hori planifikatuta. Eragin zuzena duten aldagai askoren inguruan hitz egiten ari gara, askotan AEN duten pertsonak ez dute sarbiderik aipatutako aldagai hauen ondorioz.

Aisialdia, inklusiboa izan beharko litzateke norabide horretan, eta gure begirada, existitzen den pertsonen aniztasunean jarri beharko genuke, beharren aniztasuna dago eta hori kontuan izanda planifikatzen baditugu ekintzak, ate asko irekitzen zaizkigu. Denon lana da, denok koordinazioan egon behar gara. Indartu behar den sentsibilizazio lan bat, erakundeetatik eta gu beti gaude irekiak testuinguruak laguntza eskatzen gaituenerako, eta hitz egiten ari garen hau lortzeko, denon artean lan egitera prest gaude.

- **¿Cuando hablamos del ocio inclusivo, a que nos estamos refiriendo? ¿Porque es tan importante este concepto?** *Aisialdia inklusiboaz hitz egiten dugunean, zertaz hitz egiten ari gara? Zergatik da kontzeptu hau hain garrantzitsua?*

(Aurreko galderarekin bat erantzuna)

Apnabi ofrece muchos recursos y servicios dirigidos al ocio y tiempo libre de las personas con TEA. Centrándonos en los clubs de ocio, ¿cuál es su principal función u objetivo? ¿Cómo lo viven ellos? *Apnabi- k AEN duten pertsonen aisialdia*

eta denbora libre bideratutako hainbat zerbitzu eskaintzen ditu. Aisialdiko klubetan oinarrituz, zein da beraien funtzio nagusia? Beraiek zelan bizi dute hau?

Esto sería cuestión de preguntárselo. Sí que es verdad que, nuestro objetivo cuando trabajamos y pensamos en programas y actividades, pensamos en la línea que te he comentado. O sea, nosotros no diseñamos y luego la persona en función de una oferta se apunta. Lo hacemos un poco al revés, quiero decir, todo lo que diseñamos surge, de las necesidades, de los intereses, de las aficiones, de los gustos... que hemos recogido de diferentes fuentes, de diferentes vías de las personas con TEA.

Entonces una de las actividades, o de los programas estrella o muy importantes para las personas con TEA, son los clubs de tiempo libre. Trabajamos también en diferentes líneas, nosotros también obviamente en función de esto que te comento hemos diseñado diferentes clubs con un objetivo, todos tienen el mismo objetivo, poder facilitar a los chicos y chicas con TEA de diferentes edades, porque trabajamos desde los 4 o 5 añitos de edad hasta la edad adulta, esto es muy importante que abarcamos todo el ciclo vital de las personas. La variabilidad a nivel de edades y de necesidades de apoyo, características, etc. es enorme.

Cuando diseñamos en este caso los clubs de tiempo libre, estamos pensando en las personas y generamos como “mini cuadrillas” relacionándolos, intentando que sean compatibles entre ellos, pensando también en uno mismo. Yo cuando salgo con mis amistades o quedo con personas, ¿cómo quedo más a gusto? Cuando más o menos son de mi edad, cuando tenemos intereses, aficiones que compartir... y eso precisamente pretende. Es un espacio de encuentro donde los chicos y chicas una vez que se han conocido, deciden o han decidido que quieren seguir encontrándose.

Hay una planificación, una programación que ellos conocen y todo lo que se hace, tiene que girar en función a esos grupos. Les preguntamos a ellos, que te apetece hacer, luego tenemos que negociar también porque vamos a poner encima de la mesa, los monitores y las monitoras van a recoger esos intereses y la programación se tiene que basar, lógicamente nosotros vamos a aportar porque pensamos en las edades, en lo que le gusta al grupo... Somos creativos y proponemos actividades que creemos que les pueden gustar o que les viene bien. Pero ellos también nos van a dar pistas y se van a recoger todas ellas para que cuando quedemos ya saben que vamos a hacer actividades, que a

veces nos van a gustar a todos, otras son propuestas que surgen de uno o dos chicos, otras surgen de otros... pero todo gira en función de ellos.

Sí que es verdad que es un espacio muy importante para ellos. Porque en muchos casos, han venido de experiencias no muy positivas, de experiencias de no aceptación o por otras variables no ha sido lo que ellos esperaban. Aquí lo que nosotros tratamos, es de que se encuentren ese espacio con la cuadrillita con la que saben que se van a encontrar, con la que están a gusto, un espacio en el que saben que van a ser aceptados, respetados y que van a poder compartir seguridad y confianza. Y hay resultados muy buenos al respecto. En ocasiones, hemos conseguido ser plataforma que poco a poco ellos han ido adquiriendo recursos, herramientas, los monitores les han ido apoyando...

Al final no tenemos como objeto trabajar las habilidades sociales pero sí que es verdad que de una manera u otra, los monitores al final en ese espacio de convivencia y de entretenimiento y de disfrute, que son los objetivos máximos... también trabajamos, como no, las relaciones sociales y no solo entre nosotros, sino todas las actividades que hacemos están en el entorno, como cualquier cuadrilla de chicos y chicas. Al final, el monitor siempre trata de manera estratégica: como tenemos que pedir las cosas o como resolver conflictos si surgen entre nosotros... De mejorar al final ciertas habilidades, que como digo, no están en nuestro objetivo principal, pero con el tiempo, ellos van mejorando porque van aprendiendo también.

Conseguir que a veces queden fuera entre ellos, pues imagínate lo que supone, pues un paso muy importante, que consigan además, incluirse en actividades de su barrio, de su entorno más cercano... pues que igual un tiempo atrás pues habría sido un poco más complicado. Algo que yo creo que tiene mucho valor, es que en muchos casos nos llega la información de que algo que tenían dañado, el tema de la autoestima, de pronto es algo que se ha ido subiendo, que se ha ido elevando por esto que estamos comentando. Me siento participe, me siento que soy un miembro más de un grupo, que esto a veces es muy complicado que lo consigan en otro tipo de espacios.

Todo esto al final ha generado experiencias positivas, placenteras que han llevado a que mi autoestima también de alguna forma, pues se recomponga, se eleve y esto al final afecta a otras facetas de su vida. Entonces esto es como algo muy elemental y muy satisfactorio un poco para todos. Además, en los clubs hemos comentado todo lo que trabajamos y cómo hacemos en Apnabi, pero también trabajamos en la línea inclusiva.

Bueno, que los clubs son inclusivo porque todo lo que hacemos tiene esa clave de inclusión porque lo trabajamos en el entorno, verdad, haciendo uso de los recursos comunitarios. Pero también trabajamos con los chicos y las chicas, su inclusión en otros grupos de tiempo libre, en otro clubs que hay bien puede ser a través de cosas puntuales en ayuntamientos, o más conocidos llamados scout, o los grupos de tiempo libre parroquiales, o las ludotecas...

Volvemos otra vez al trabajo de coordinación y sensibilización. Lo que hacemos es o bien porque ha habido una petición del entorno, o bien porque ha habido una petición por parte de una familia de un chico o una chica que quiere incluirse en ese tipo de actividades. Lo que hacemos es, nos juntamos ambas partes, y vemos según la persona, porque la respuesta como en todos los casos es individualizada y personalizada, porque lo que hablamos no, cada persona tiene unas necesidades diferentes. Y vemos cómo podemos adaptar ese entorno, entonces necesitamos tener esa información de cómo están organizados, como es el grupo, donde se le va a incluir, que tipo de actividades van a hacer, quienes son los monitores o el monitor de referencia en el caso de que hiciera falta, a veces no hace falta. Y trabajamos desde dando pequeñas formaciones, hasta dando claves de adaptación según el entorno en el que se vaya a mover y la actividad que donde vaya a incluirse la persona, para que al final el objetivo siempre es el mismo no, que pueda participar que pueda sentirse incluido como cualquier otro niño, adolescente o adulto de la actividad que él ha elegido o de la que quiere probar, sentirse participe.

Galdetzea izango litzateke onena. Gure helburua, lan egiterako orduan, aipatutako norabidean pentsatzea da ekintzak eta programak sortzerako orduan. Hau da, guk ez ditugu ekintzak diseinatzen eta gero pertsona eskaintzaren arabera apuntatu egiten da. Baizik eta alderantziz egiten dugu, hau da, diseinatzen dugun guztia, AEN duten pertsonen inguruan, jaso izan ditugun beharren, interesen, zaletasunen, gustuen ... arabera sortzen dira.

Beraz, AEN duten pertsonentzat garrantzi handia duen ekintza edo programa, aisialdia eta denbora libreko klubak dira. Norabide ezberdinetan lan egiten dugu, aipatzen dizudan hau kontuan izanda, klub ezberdinak sortu ditugu helburu berdina kontuan izanda, hau da, denek helburu berdina daukate, adin ezberdina duten, 4 edo 5 urtetik heldu izan arteko tartearekin lan egiten dugu, oso garrantzitsua da hau, bizi ziklo osoa bermatzen baitugu. Adinarean, beharren, laguntzaren eta ezaugarrien aldagarritasuna oso handia da.

Aisialdiko klubak diseinatzen ditugunean, pertsonetan pentsatzen ari gara eta koadrila txikiak bezalakoak sortzen ditugu, beraien artean harremanak sortuz eta bateragarriak izan daitezzen saiaturaz, bakoitzaren buruan pentsatzen baita ere. Ni nire lagunekin irteten naizenean edo beste pertsona batzuekin geratzen naizenean, zelan egongo naiz gusturago? Gutxi gora behera nire adinekoak direnean, partekatu ahal ditugun interes eta zaletasunak ditugunean ... hau da helburua. Elkargune bat da non AEN duten pertsonak elkar ezagutu egiten dira eta elkartzen jarraitzeko erabakia hartzen dute. Planifikazio, programazio bat dago eta beraien programazio hau ezagutzen dute eta egiten den guztia, taldearen inguruan sortzen da. Beraiei galdetzen zaie, zer egin nahi duten, negoziatu egin beharko dugu, eta begiraleek pertsona hauen interesak jaso beharko dituzte eta programazioa horren inguruan izan beharko da. Logikoki, guk ere pentsatu egiten dugu, adina eta gustuak zeintzuk diren kontuan izanez. Sortzaileak gara eta gustatu ahal zaizkien ekintza ezberdinak proposatzen ditugu. Baina beraien ere pista ezberdinak emango dizkigute eta guzti horiek bildu egingo ditugu. Elkartzen garenean egingo ditugun ekintzak zeintzuk diren jakingo dute eta batzuetan, denoi gustatuko zaizkigu, beste batzuetan proposamenak bat edo bi partaideren bidez sortzen dira, beste batzuk beste kide batzuetatik ... denak beraien inguruan sortzen dira.

Egia da, beraienzat oso garrantzitsua den espazio bat dela. Kasu askotan, esperientzia negatiboak bizi izan dituzte, onarpen ezean oinarritutako esperientziak, bazterkerian ... Hemen lortu nahi duguna, koadrila horrekin biltzeko tokia izan dezaten da, gustura egongo diren horiekin, onartuak eta errespetatuak dauden esparru horretan, konfiantza eta segurtasuna partekatu ahal duten toki bat. Oso emaitza onak egoten dira. Kasu batzuetan, plataforma izatea lortu dugu eta apurka-apurka, beraien baliabideak jasotzen joan dira eta begiraleek laguntzak eman dizkiote.

Azken finean, gure helburua ez da gaitasun sozialak sustatzea edo garatzea, baina egia da, modu batean edo bestean, begiraleek elkarbizitza, entretenimendu eta gozamen esparru horretan, harreman sozialak ere lantzen dituzte, eta ez soilik beraien artean, baizik eta egiten ditugun ekintza guztiak testuinguruan burutzen ditugu, edozein neska-mutilen koadrila batean bezala. Azkenean, begiraleak modu estrategiko batean beti lantzen du: gauzak zelan eskatu behar ditugun, edo gure artean dauden liskarrak nola konpondu ahal ditugun ... Azkenean, gaitasun horiek hobetzen eta jasotzen doaz, eta ez da gure helburu nagusia, baina denborarekin ikasten doaz eta hobetzen.

Batzuetan, beraien klubetik kanpo geratzea imajina dezakezu zer izan daiteken, ba pausu oso garrantzitsu bat, gainera, auzoko eta inguru hurbileko ekintzetan parte hartzea ... Ba igual atzera denboran eginez zailagoa izango litzateke hau lortzea. Balio handia duen zerbait nire ustez, kasu askotan ez da guregana heltzen mindua duten zerbait, auto-estimua. Handitzen eta igotzen joan den zerbait izaten da. Partaide sentitzen naiz, talde bateko kide bilakatu eta sentitzen naiz ... eta hau zaila izaten da beste talde batzuetan edo beste inguru batzuetan lortzea.

Guzti honek azkenean, esperientzia positiboak sorrarazten ditu, gozameneko esperientziak eta horiek, nire auto-estimua berregitera eramanez dute, igotzea eta honek azkenean, beraien bizitza esparru guztietan eragina izaten du. Beraz, oinarritzko zerbait dela esan dezakegu, denontzako oso pozgarria. Gainera, norabide edo maila inklusiboan ere lan egiten dugu klubetan. Bueno, klub guztiak inklusiboak dira,

egiten dugun guztia testuinguruan egiten baitugu, komunitatean dauden baliabideen erabilera eginez. Besta aisialdia eta denbora libreko taldeetan parte hartzeko edo inkluitzeko lana ere egiten dugu, adibidez, udal txeen bidez sortzen diren taldeetan, eskaut taldeetan, elizetako taldeetan, ludoteketan ...

Berriz ere, koordinazio eta sensibilizaziora bueltatzen gara. Egiten dugun guztia, testuinguruaren eskaera bat dela eta egiten dugu edo familia batengatik jasotako eskaera baten bidez. Bi parteak biltzen gara, eta pertsonaren arabera, proposamen indibidual eta pertsonalizatu bat sortuz. Izan ere, pertsona bakoitzak behar batzuk ditu. Hau kontuan izanda, ikusi beharko dugu testuinguru hori nola moldatu dezakegun. Horregatik, taldeak nola organizatzen diren, taldea nolakoa den, non inkluituko zaion, zer nolako ekintzak egiten dituzten, nortzuk diren bertako begiraleak ... Eta formazio txikiak emanez lan egiten dugu, mugituko diren testuinguruaren arabera adaptazio klabeak emanez. Helburu nagusia beti berdina izango da, pertsonak parte hartu ahal izatea eta taldean beste edozein ume bezala, berak aukeratu duen ekintza horretan edo probatu nahi duen ekintza horretan inkluitua izatea eta parte hartzaile sentitzea.

- **¿Crees que es necesario que el ocio y tiempo libre dirigido a las personas con TEA sea adaptado específicamente para ellos? AEN duten pertsoneri zuzendutako aisialdia eta denbora libre pertsona horiei moldatua edo egokitua izan behar dela uste duzu?**

Pues depende de cada persona, yo te diría que tiene que ser un ocio que sea accesible. Para mí la palabra accesible indica muchas cosas. Tiene que ser para empezar una oferta accesible para todas las personas. Digo accesible y no diferente. La persona tiene que poder encontrar lo que le interesa, y el entorno también debe valorar como o que apoyos debe facilitar para que esa persona pueda incluirse en la actividad y tener en cuenta las necesidades que tienen las personas con TEA. Es importante que exista un ocio en el que la persona pueda incluirse, adaptado si, diferente no. Valorar que apoyos, desde una visión positiva. Apoyos que pueden ser más intensos, menos intensos. Valorar si hace falta refuerzo físico, refuerzo social, refuerzo verbal... Estrategias que se tiene que poner en marcha, si hace falta incluir pequeños grupos, o como son los grupos... Para mí la clave es que tiene que ser accesible, ¿especifico? Pues no lo sé, tiene que tener en cuenta a las personas y como cada persona es distinta y diferente, hay que ver cómo adaptar. Como tendríamos que adaptar ese ocio y tiempo libre.

Entonces, si tenemos en cuenta todas las personas, toda la casuística, toda la variabilidad que puede haber, pues ya estamos dando pasos para que sea accesible para todos. Para mí esa es la palabra. Tener en cuenta a todas las personas y que cada vez que

se va a incluir a una persona en una actividad en el entorno, valorar que le hace falta, que necesita, que apoyos le podemos dar... Como digo, a veces pasan por apoyos que no son nada intensos, que suponen pequeñísimas adaptaciones y en otras según la necesidad de apoyos es más profunda o más significativa pues, puede hacer falta hasta ese apoyo ese refuerzo físico de una persona. Entonces, hay que conocer para poder adaptar y así poder incluir. Esa es la clave.

Nik esango nuke, aisialdia eskuragarriagoa izan beharko litzatekeela, baina pertsonaren arabera da. Niretzako, eskuragarri hitzak gauza asko esaten edo adierazten ditu. Hasteko, eskaintza eskuragarria izan behar da, pertsona guztientzat. Eskuragarria diot, ez ezberdina. Pertsonak, interesatzen zaion hori aurkitu behar du, eta testuinguruak baloratu beharko du zer nolako laguntzak behar dituen pertsona batek ekintza hori burutzeko eta behar diren laguntza horiek erraztu beharko ditu, AEN duten pertsonen ezaugarriak eta beharrak zeintzuk diren kontuan izanez.

Garrantzitsua da aisialdi bat existitzea non edozein pertsona inkluitu daitekeen. Moldatua da, baina ez ezberdina. Zer nolako laguntza beharrezkoak diren baloratu behar dugu, beti ikuspuntu positibo batetik. Indartsuagoak edo indar gutxiagoak diren laguntzak. Esfortzu fisikoa, soziala edo berbala behar den baloratu beharko da. Estrategia ezberdinak martxan jarri beharko dira ... Niretzako garrantzitsuen eskuragarria izan behar dela da. Espezifikoak? Ba ez dakit, baina pertsona guztiak kontuan izan behar ditu eta pertsona bakoitza ezberdina denez, nola moldatu edo egokitu daitekeen ikusi behar da. Nola moldatu beharko genuke aisialdi eta denbora libre hori.

Beraz, pertsona guztiak kontuan izaten baditugu, egon daitezkeen kasuistika eta aldagai guztiak kontuan izanda, bagaude denontzako eskuragarria den aisialdi baterako pausuak ematen. Niretzako hori da hitz egokiena. Pertsona guztiak kontuan izatea eta testuinguruko ekintza batean pertsona bat inkluitu nahi den bakoitzean, zer behar duen kontuan izan, zer nolako laguntzak eman behar zaizkion baloratu ... Esan dudana bezala, askotan laguntza txikiak izango dira, adaptazio txikiak. Beste batzuetan, laguntza handiagoak behar izaten dira, batzuetan beharrezkoak izaten dira errefortzu fisikoak ere. Beraz, ezagutzea ezinbestekoa da gero moldatu eta inkluitu ahal izateko. Hori da klabea.

10. ERANSKINA: APNABIKO AISIALDIA ETA DENBORA LIBREKO KLUBEAN LAN EGITEN DUEN 1. BEGIRALEARI ELKARRIZKETA.

1.BEGIRALEA:

- **¿Cuál es el objetivo principal de los clubs de ocio y tiempo libre de Apnabi?**
¿Cómo conseguís que se cumpla ese objetivo? *Zein da Apnabiko aisialdi eta denbora libreko kluban helburu nagusia? Nola lortzen duzue helburu hori betetzea?*

El objetivo principal es favorecer la creación de vínculo social y afectivo entre ellos y con los monitores, con el fin de que tengan un grupo de iguales con el que relacionarse y disfrutar. Básicamente, es que tengan un grupo de amigos y que nosotras estemos ahí para monitorizarles y guiarles en cómo se relacionan y en intentar sacar lo mejor de las actividades. Esto lo conseguimos planificando las actividades y llevándolas a cabo.

Helburu nagusia, beraien arteko lotura sozial eta afektiboen sorkuntza bermatzea eta sustatzea da. Berdinen arteko talde bat izan dezaten, harremanak izateko eta ondo pasatzeko. Laburbilduz, lagun talde bat izatea eta guk harreman horiek eta ekintzak monitorizatzeko eta bideratzeko bertan egotea.

- **¿Cómo planificáis las actividades?** *Zelan planifikatzen dituzue ekintzak?*

La semana que tenemos club, tenemos una reunión que dura 2 horas y ahí nos reunimos con la coordinadora también y hablamos un poco, hacemos una evaluación de cómo ha ido la actividad anterior, tanto grupal como individual, como de la actividad en sí misma y luego nos ponemos a pensar actividades, ya sea buscando en internet o preguntando a compañeras, a ver un poco que podemos hacer, teniendo en cuenta los gustos e intereses del grupo en concreto y las individualidades de cada uno y también las actividades que haya en Bilbao en ese momento, en Bilbao y alrededores. Actividades culturales, museos.

Kluba daukagun astean, bi orduko batzarra izaten dugu eta bertan, koordinatzailearekin batzen gara, ekintzen inguruan eta klubaren inguruan hitz egiteko asmoz. Aurreko ekintza nola joan den ebaluatzen dugu, talde mailan eta maila indibidualean baita ere. Gero, hurrengo ekintza zein izango den pentsatzen dugu, interneten bilatuz, kideei galdetuz, etab. betiere taldearen eta kideen gustuak eta interesak kontuan izanez eta Bilbon edo inguruan dauden ekintzak kontuan izanez; ekintza kulturalak, museoak, etab.

- **¿Qué soléis tener en cuenta a parte de sus gustos e intereses a la hora de planificar dichas actividades?** / *Bakoitzaren gustuak eta interesak albo batera utziz, zer gehiago izaten duzue kontuan ekintzak planifikatzerako orduan?*

Que ellos vayan a disfrutar y se vayan a sentir a gusto. Es importante al final una actividad que sea lúdica también y que se lo vayan a pasar bien.

El tiempo también al final condiciona un montón la actividad, casi es lo primero que miramos, porque si hace bueno, las posibilidades aumentan un montón, porque ya puedes hacer algo al aire libre que no implique el tema dinero, o así. Claro y si llueve, hay que tirar más de actividades como cine, bolera, museo... menos guay, podría ser.

Ondo pasatuko dutela eta gustura egongo direla. Garrantzitsua da azken finean ekintza bat ludikoa izatea eta ondo pasatzea. Eguraldiak ere asko baldintzatzen du ekintza, ia begiratzen dugun lehenetariko gauza izaten da, eguraldi ona egiten badu, ekintzak egiteko aukerak nabarmen hasten dira, kanpoan ekintzak egiteko aukera duzulako eta horrek ez du zertan alde ekonomikoko beharrik izaten. Euria egiten badu, beste ekintza batzuk egin behar ditugu; zinemara joan, bolerara, museoak, etab. Ekintza ez hain guay-ak.

- **¿Bueno, menos guay pero también son las actividades que más les gustan no? ¿Ellos muchas veces suelen decir: “vamos al cine, vamos a la bolera...”?**
Bueno, ez hain guay baina beraiei asko gustatzen zaizkien ekintzak dira ezta? Askotan esaten dute “vamos al cin, vamos a la bolera...”

Sí, es verdad. Luego son actividades que les gustan.

Bai, egia da. Azkenean asko gustatzen zaizkien ekintzak dira.

- **Se diseñan las actividades teniendo en cuenta los gustos, aficiones, interés, etc. de cada integrante del grupo. ¿Cómo conseguís esa información sobre cada**

participante? *Ekintzak, pertsonen gustuak, interesak, zaletasunak, etab. kontuan izanik sortzen al dira? Nola lortzen duzue informazio hori?*

Bueno yo tuve la suerte de tenerte a ti cuando entre que ya llevabas muchísimo tiempo ahí y entonces me facilitaste antes de verles y ponerles cara, ya tenía un montón de información sobre ellos y de que les gustaba o que les daba miedo y tal.

De todas formas, ahora estamos trabajando en hacer un informe individual a raíz de todo. Con la información de todos los monitores que les conocen y pueden decir algo de cada niño.

Bueno, ni sartu nintzenezan, zure laguntza izatearen suerte izan nuen, denbora asko daramatzazun lanean eta beraiek ikusi eta aurpegiak jarri gabe, informazio asko neukan, zer gustatzen zaien, zer ez, zer nolako beldurrak zituzten, etab.

Hau honela izanda, orain pertsona bakoitzaren inguruko informeak egiten hasi gara. Pertsona hori ezagutzen duten monitoreek jasotzen duten informazioarekin.

- **¿Aparte de la información que te di yo, de que otra manera podéis conseguir esa información, de que les gusta y que no?** *Nik emandako informazioaz gain, zein beste modutan jaso daiteke zer gustatzen zaien eta zer ez?*

Conociéndoles y pasando tiempo con ellos, hablando y guiando un poco la conversación a lo que quieres saber o lo que te puede interesar sobre la vida o circunstancias de cada persona.

Durante el curso vamos haciendo lluvias de ideas, para que ellos también propongan y tengan su espacio de proponer actividades, ideas que les gustan y así. De hecho, alguna vez alguno ha llamado para decir oye pues este fin de semana hay esto, a ver qué les parece a las monitoras y al resto del grupo para poder llevarlo a cabo. Ahí me imagino que también influyen las familias que irán hablaran con ellos.

Ezagutuz, beraiekin denbora igaroz, hitz eginez, eta elkarrizketa gidatuz. Jakin nahi dugunera bideratu eta bakoitzaren inguruan zer interesatzen zaigun kontuan izanda.

Kurtsoan zehar, ideia jarria egiten dugu, beraiek ekintzak proposatzeko espazioak eta tarteak izan ditzaten, zer gustatzen zaien kontatzeko, etab. Gainera, noizbait deitu izan dute asteburu baterako ekintzak proposatzeko asmoz. Familien paperak ere eragina izango du arlo honetan.

- **¿Os encontráis con muchos obstáculos a la hora de realizar actividades de ocio y tiempo libre con las personas con TEA? ¿Qué tipo de obstáculos?**
AEN duten pertsonekin aisialdia eta denbora libreko ekintzak egiterako orduan oztopo asko aurkitzen al dituzue? Zer nolako oztopoak?

Obstáculos pueden ser que si vamos a un sitio donde va a haber mucha gente, donde va a haber mucho ruido, alguno se puede sentir mal, agobiado. Entonces eso siempre hay que tenerlo en cuenta. El tiempo, que ya lo hemos comentado anteriormente y el dinero por supuesto. Porque depende del dinero del que dispongamos para según qué fin de semana, pues podemos hacer más cosas o menos.

Oztopoak izan daitezke, jende asko dagoen leku batera bagoaz, edo zarata asko dagoen leku batera, norbait txarto sentitu daitekeela, nekatuta edo estututa. Beraz, hau beti kontuan izan behar dugun zerbait da. Eguraldia, aurretik aipatu dugun bezala eta dirua ere oztopoak dira. Diruaren arabera, gauza gehiago edo gutxiago egin ahal ditugu.

- **¿Es muy difícil muchas veces conseguir que con una actividad todos estén contentos, a gusto, que la actividad sea del gusto de todos?**
Zaila izaten da askotan ekintza bat denon gustukoa izatea, denak pozik eta gustura egotea?

Nunca llueve a gusto de todos, como se dice. Si un día haces una actividad que les motiva mucho a dos probablemente tengas a otros dos que no van a sacar partido de ella de ninguna manera más que bueno, que siempre pasan tiempo juntos y es bueno para reforzar las relaciones entre ellos. Si a uno le gusta mucho, siempre habrá alguno que le guste un poco menos.

Pero bueno, yo creo que en general eso lo llevan bien y son conscientes de que hay veces que se puede hacer lo que tú quieres y otras que no. Como cuando vamos al cine y elegimos una peli pues a mayoría. Yo creo que eso también es bueno, que les enseña a tener que hacer algo que aunque no les guste demasiado, pues es lo que toca por el bien del grupo, por así decirlo.

Inoiz ez du denon gustura euria egiten, esaten den bezala. Egun batean, bi pertsoneri asko motibatzen edo gustatzen zaien ekintza bat egiten badugu, ziurrenik beste bik ez dute ekintza horretaz ezer aterako, bueno, elkarrekin denbora pasatzen dutela eta beraien arteko harremanak indartzeko balio duela. Bateri asko gustatzen bazaio, beste bateri gutxiago gustatuko zaio.

Baina bueno, nire ustez orokorrean oso ondo daramate eta oso kontziente dira batzuetan nahi dudana egingo dugula eta beste batzuetan ez. Zinemara joaten garenean adibidez eta pelikula bat aukeratu behar dugunean, gehiengoaren arabera. Nik uste dut hau ere ona izan daitekeela, zerbait egin behar dutela erakusten zaie nahiz eta asko gustatu ez, taldearen ongizaterako egin behar duela esan daiteke.

- **¿Qué dificultades percibís a la hora de intervenir en el ocio y tiempo libre de las personas con TEA? ¿Cuáles pueden ser los aspectos de mejora en la intervención como monitora? Zer nolako zailtasunak aurkitzen dituzuen AEN duten pertsonen aisialdia eta denbora librean esku hartzerako orduan? Zeintzuk izan daitezke hobetzeko proposamenak edo aspektuak?**

Mejorar siempre hay que mejorar y hay mucho que aprender. Según lo que sabes actuaras de una manera o de otra, siempre desde el respeto y pensando en el beneficio de la persona.

Yo creo que lo principal es que si hay un momento en el que ellos están hablando, la no intervención también es una intervención. Dejarles que ellos hablen de sus cosas y con libertad absoluta de que están entre amigos, y que nos vean a nosotras más como guía. Intentar que se relacionen más entre ellos que directamente con nosotras, porque si nos ha pasado de algún participante viene a hablar más con nosotras que con sus compañeras, entonces claro ahí hay que poner límites como: “bueno y vamos a ver que dice esta otra persona y que tal le ha ido a ella en el cole...” intentando hacer un poco esa inclusión y favorecer la interacción o conversación entre ellos.

Hobetu, beti hobetzeko zerbait dago eta ikasteko asko. Dakizunaren arabera, modu batean edo bestean esku hartuko duzu, beti errespetuan oinarrituz eta pertsonaren ongizatean. Nire ustez, oinarritzkoa da beraien artean hitz egiten ari direnean, ez esku hartzea ere esku hartze bat da. Beraien kasa eta beraien gauzez hitz egiten ustea, askatasun osoz, lagun artean daude eta gu gidatzaileak gara.

Beraien artean harremanak sortzea eta elkarrizketak izatea lortu behar dugu. Beraien artean gehiago hitz egitea eta guregana hainbeste ez etortzea. Pasatu izan zaigu, gurekin hitz gehiago egiten duen partaideak izatea, momentu horretan, mugak jarri behar ditugu, adibidez: “bueno, beste honek zer dio, zelan joan zaio eskola ...” inklusio hori egiten saiatu eta beraien arteko interakzioa eta elkarrizketa sustatu.

- **Después de las actividades, soléis reuniros y hacéis un poco la evaluación de cómo ha ido la actividad, ¿qué soléis tener en cuenta? ¿Cuál es el procedimiento de esa evaluación?** *Ekintzak egin ostean, batu egiten zarete eta ekintzaren inguruko ebaluazioa egiten duzue. Zer edukitzen duzue kontutan? Zein da ebaluazio horren prozesua?*

Pues primero una vista general, ha ido bien sí. Normalmente siempre va bien a no ser que haya pasado algo y si han disfrutado o no. Yo creo que lo principal es: les ha gustado, les ha motivado, o no, nada, esto no se vuelve a hacer. Se tiene en cuenta un poco eso, si alguno se a puesto nervioso, si ha estado más distanciado o apartado del grupo, o sea, como se han relacionado. Todo esto en la evaluación general.

Luego pasamos al individual, niño por niño con su fecha. Explicamos esa persona en concreto como ha estado en la actividad, como ha sido su perspectiva de esa actividad. Como se relaciona con sus compañeros, si es como siempre o es algo inusual, se ha centrado más en la conversación o interacción con las monitoras.

Lehenik eta behin, begirada orokor bat. Ondo joan da? Bai. Orokorrean, beti ondo joaten da, zerbait gertatu ez bada. Gozatu duten edo ez ere adieraziko dugu. Nire ustez, oinarritzkoena hau da: gustatu zaie, motibatu die, edo ez, ezer ere ez, hau ez da berriz egiten. Hau edukitzen da kontutan, norbait urduri jarri bada, baztertua ikusi badugu, zelan harremanak sortu dituzten, etab. Hau guztia ebaluazio orokorrean.

Gero, ebaluazio indibiduala egingo dugu, pertsona bakoitzekoa. Bertan, pertsona hori konkretuki nola ikusi dugun adieraziko dugu, zelan egon den ekintzan, ondo pasatu duen, zelan jarri den harremanetan, norekin, etab.

- **Explícame un poco el grupo 3, ¿cómo lo ves? Azaldu pixka bat 3.taldea. Zelan ikusten duzu?**

Es un grupo un poco difícil, no tanto difícil, es que están en una edad difícil. Están en esa edad adolescente pero que no son adolescente pequeño ni son adultos mayores. Entonces claro, nos cuesta mucho motivarlas para hacer algo. Como con el taller de maquillaje que al final dos no participaron, o sea, piden un taller de maquillaje y luego resulta que no participan. Claro entonces esto también puede ser un obstáculo, la motivación de ellas, que en concreto no tienen algo así que les pueda motivar, y aunque lo intentamos hay en ocasiones que parece que no pero luego son chavalas muy majas. Hablan bastante, alguna es un poco más egocéntrica, le cuesta más empatizar con las demás, etc. Bueno, yo creo que se llevan bien entre ellas dentro de lo que cabe.

Nahiko zaila den talde bat da, bueno ez da hain zaila, adin zail batean daude. Nerabezaro garaian daude, ez dira hain nerabe txikiak baina ezta nerabe heldua ere. Asko kostatzen zaigu zerbait egitera motibatzea. Makillaje tailerra bezala, bik ez zuten parte hartu. Hau da, makillaje tailerra egitea eskatzen dute baina gero ez dute parte hartu nahi.

Hau ere, traba edo oztopo bat izan daiteke, beraien motibazioa, izan ere, ez dute motibatzen dien zerbait zehatza. Asko hitz egiten dute, pixka bat egozentrikoak izan daitezke, beste kideekin enpatizatzea asko kostatzen zaie. Baina nire ustez, ahal den neurrian beraien artean oso ondo eramaten dira.

- **¿Tienes conocimientos de que fuera hablen, o tengan relación?** *Klubetik kanpo hitz egiten dutela edo harremana dutela dakizu?*

Tanto como quedar no estoy segura, pero yo creo que sí. Relación fuera si tienen porque hablan por el WhatsApp y comentan ellas, comentan sobre las actividades y tal. A nosotras tampoco nos cuentan mucho de eso pero vaya, si tienen relación fuera. Yo creo que en un futuro sí que contaran las unas con las otras. Algunas más que otras pero vaya como en cualquier grupo social, tengan TEA o no.

Ez nago seguru kanpoan gelditzen direnik, baina nik uste baietz. Kanpoan harremana badaukate, WhatsApp- etik hitz egiten dute eta beraiek kontatzen digute ekintzen inguruan hitz egiten dutela, Asko ez dute kontatzen baina harremana daukate, bai. Nik uste, etorkizun batean elkar kontuan izango direla. Batzuk, beste batzuk baino gehiago baina edozein talde sozialetan bezala, AEN izan edo ez izan.

- **¿Qué tal les ves a ellas de cara a gestionarse ellas mismas su propio ocio y tiempo libre?** *Zelan ikusten dituzu beraien kabuz beraien aisialdia eta denbora librea kudeatzeko?*

Ahora mismo yo creo que las dejas a ellas solas que hagan lo que quieran y yo creo que no harían nada. Estarían tomando algo igual. No harían actividades tan programadas, sería todo como mucho más simple sin objetivo y sin pautas. Aunque en el futuro pues no sé, cuando crezcan será diferente y tendrán otros gustos igual más definidos.

Momentu honetan, uste dut bakarrik usten badituzu nahi dutena egiteko, ez dutela ezer egingo. Zerbait hartzera joango ziren igual. Ez zituzten planifikatutako ekintzak egingo, den sinpleagoa izango litzateke, helburu eta pautarik gabe. Nahiz eta etorkizun batean, hasten direnean ezberdina izango da, beste gustu batzuk izango dituzte, definituagoak igual.

11.ERANSKINA: APNABIKO AISIALDIA ETA DENBORA LIBREKO KLUBEAN LAN EGITEN DUEN 2.BEGIRALEARI ELKARRIZKETA.

2.BEGIRALEA:

- **¿Cuál es el objetivo principal de los clubs de ocio y tiempo libre de Apnabi?** *Zein da Apnabiko aisialdi eta denbora libreko klubuen helburu nagusia?*

El objetivo es que ellos disfruten del ocio que les da la comunidad y al final como son personas que no tienen desarrolladas sus habilidades sociales, nosotras estamos ahí para fomentar ese espacio. Para que ellos en un futuro, sepan gestionar su ocio comunitario con diferentes personas.

Helburua, komunitateak ematen dizkien aisialdiaz gozatzea da. Azken finean, pertsona hauek beraien gaitasun sozialak ez dituzte garatuak, eta gu gaitasun sozial horiek sustatzeko gaude esparru horretan. Etorkizun batean, beste pertsona batzuekin, beraien aisialdi komunitario hori kudeatzen jakin dezaten.

- **¿Qué es el ocio comunitario?** *(Zer da aisialdia komunitarioa?)*

El ocio comunitario es el ocio que te puede dar la comunidad, por ejemplo el cine, la bolera, etc. Y depende de sus gustos, ellos pueden elegir que hacer y qué no.

Aisialdia komunitarioa, komunitateak eskaintzen duen aisialdia izango litzateke. Adibidez: zinema, bolera, etab. Eta beraien gustuen arabera, zer egin eta zer ez erabaki dezakete.

- **¿Cómo conseguís que se cumpla ese objetivo? Nola lortzen duzue helburu hori betetzea?**

Los grupos están adecuados a las edades y a los gustos, están hechos por ello, y nosotras hablando con ellos y recogiendo información de sus gustos desde la oficina, buscamos actividades que a ellos les pueda enriquecer y que les gusten.

Taldeak, adinaren eta gustuen arabera moldatuak edo sortuak daude, horregatik daude horrela sortuak. Guk, beraien hitz eginda eta bulegoetatik beraien gustuen inguruko informazioa jasota, gustatu ahal zaizkien edo aberasgarriak izan ahal diren ekintzak bilatzen ditugu.

- **Se diseñan las actividades teniendo en cuenta los gustos, aficiones, interés, etc. de cada integrante del grupo. ¿Cómo conseguís esa información sobre cada participante? Ekintzak, pertsonen gustuak, interesak, zaletasunak, etab. kontuan izanik sortzen al dira? Nola lortzen duzue informazio hori?**

Al principio del curso, cuando empiezan las actividades, solemos quedar con ellos para ir a tomar algo y allí hablamos de las actividades que podemos hacer, lo que les gustaría hacer, etc. Nos van diciendo. Una cosa muy común puede ser hacer una sala de escape, ir a la bolera, el cine, hacer piragüismo, ir a la piscina, etc. Esto lo decidimos a base de ponernos con ellos de acuerdo en grupo e ir sacando información y que cada uno de ellos vaya dando su opinión.

Kurtso hasieran, ekintzak hasten direnean, beraien zerbaít hartzeko geratzen gara eta bertan, ekintzen inguruan hitz egiten dugu; ze ekintza egin ahal ditugun, zer gustatzen zaien, etab. Beraiek esaten digute.

Orokorrean oso ohikoa den zerbait, ihes gelak, bolera, zinema, piraguismoa, igerilekura joatea, etab. izaten dira. Beraiekin hitz egiten eta taldean adostasun batera iristen erabakitzen dugu. Informazioa jasotzen goaz eta bakoitzak bere iritzia emanaz.

- **¿Os encontráis con muchos obstáculos a la hora de realizar actividades de ocio y tiempo libre con las personas con TEA? ¿Qué tipo de obstáculos?**
AEN duten pertsonekin aisialdia eta denbora libreko ekintzak egiterako orduan oztopo asko aurkitzen al dituzue? Zer nolako oztopoak?

En vista a la comunidad, no ya que muchas de las actividades que hacemos son muy tranquilas. Al final ir al cine o ir a la bolera pues se pueden organizar ellos o lo podemos gestionar nosotras, depende de las necesidades y los problemas que tengan entre ellos. En general, no hay ningún problema en base a la comunidad pero entre ellos si hay veces que hay conflictos, sobre todo a la hora de crear grupos o hacer actividades específicas en las que hay que separarse por grupitos o el tema de la competitividad.

Ahí hay que intervenir un poco, hay que hablar un poco con ellos. Decir bueno no pasa nada, esto es un juego, no hay que competir porque luego hay conflictos, se enfadan entre ellos, etc. Al final las habilidades sociales que tienen son básicas.

Komunitateari begira, ez izan ere, egiten ditugun ekintza asko oso lasaiak izaten dira. Azken finean, zinemara joatea edo boloetan jolastera joatea guk antolatu edo beraiek antolatu dezaketen zerbait da. Bakoitzaren eta beraien artean dituzten beharren eta arazoen arabera. Orokorrean, ez dugu komunitatearen lotutako arazorik izaten baina beraien artean, batzuetan liskarrak izaten dituzte; taldeak sortzerako orduan, edo ekintza espezifikokoak egiterako orduan talde txikietan banatu behar garenean, lehiakortasuna agertzen da. Ç

Kasu horietan, esku hartu behar izaten da, beraiekin hitz egin. Ez dela ezer gertatzen esan behar da, jolas bat dela eta ez dela zertan lehiaketa bat bezala bizi behar, bestela liskarrak sortzen baitira. Askotan beraien artean haserretu egiten dira, etab. Azken finean, dituzten gaitasun sozialak oinarritzkoak dira.

- **¿Conseguís realizar actividades para todos los gustos? Gustu guztientzako ekintzak egitea lortzen duzue?**

Se reparten los grupos por edades y por gustos pero aun así, aunque tengan gustos muy parecidos, siempre intentamos hacer temas inclusivos. Por ejemplo uno de los grupos que tengo, les gusta mucho el tema videojuegos, salas de escape, etc. Pero claro, nosotras también intentamos que tengan un tipo de ocio un poco más social, en el sentido de ir al circo, jugar al baloncesto, hacer juegos para que entre ellos se lleven mejor o hagan un poco de hincapié también en esos problemas de relaciones sociales que tienen.

Intentamos hacer siempre actividades que ellos quieran pero claro, igual hay alguna actividad que hacemos que a tres de ellos les gusta pero a cuatro no. Pero intentamos hacer esta actividad, o sea vamos a hacerla porque a estos tres les gusta pero la siguiente actividad vamos a hacer algo que les guste a los cuatro, para que siempre haya ahí un equilibrio.

Nosotros tenemos un dinero que intentamos gestionarlo durante el mes e intentamos hacer actividades chulas, que en algunos casos implica dinero. Pero el otro día, por ejemplo fuimos a jugar al baloncesto, luego fuimos a comer un helado, que eso ya ha su edad se puede adecuar mejor.

Taldeak adinaren eta gustuen arabera sortzen dira, nahiz eta gustu nahiko berdintsuak izan, beti saiatzen gara gai inklusiboak egiten. Adibidez, talde bati asko gustatzen zaie bideojokoak, ihes gelak, etab. Baina aisialdi sozial bat izaten saiatzen gara, adibidez zirkura joatea, eskubaloira jolastea, beraien artean harremana hobetzeko joko ezberdinak egitea, harreman sozialetan izan ahal dituzten zailtasun edo arazoetan nabarmentzeko.

Beraiek nahi dituzten ekintzak egiten saiatzen gara beti, baina batzuetan hiru kidek nahi izaten dute ekintza hori burutzea baina beste lauk ez. Baina ekintza hau egiten saiatzen gara hiruk nahi dutelako eta hurrengo ekintza, beste lauk gustuko dutena egingo dugu, oreka bat sortzeko asmoarekin.

Hilean zehar kudeatu behar dugun dirua daukagu eta horrekin, ekintza politak egiten saiatzen gara, eta kasu askotan dirua beharrezkoa izaten da. Baina beste egunean adibidez, eskubaloira jolastera joan ginen, gero izozkia jatera eta ekintza hauek adibidez, beraien egoerara hobeto egokitzen dira, alde ekonomikotik ikusita.

- **¿Qué dificultades percibís a la hora de intervenir en el ocio y tiempo libre de las personas con TEA? ¿Cuáles pueden ser los aspectos de mejora en la intervención como monitora? Zer nolako zailtasunak aurkitzen dituzuen AEN**

duten pertsonen aisialdia eta denbora librean esku hartzerako orduan? Zeintzuk izan daitezke hobetzeko proposamenak edo aspektuak?

Entre ellos tienen muchas diferencias, cada uno tienen una afinidad con algún compañero suyo, y otros en cambio igual se quedan como un poco más apartados. También deriva porque todos no tienen las mismas capacidades cognitivas, al final una persona que habla más, o una persona que es más reservada y habla en momentos más concretos y de sus cosas concretas, pues eso también varía depende de la personalidad de cada uno.

Nosotros lo que intentamos hacer es, por ejemplo a las personas que igual son menos habladoras, intentar sabiendo nosotras desde antes que gustos tiene o que intereses tiene, pues hablar sobre ello con todo el grupo, para que algún compañero pueda intervenir en esa conversación o por ejemplo si hay alguno que tiene más referencia a las monitoras que a sus propios compañeros, pues intentar integrarle también esa conversación que tiene con las monitoras con otro compañero que creemos que puede tener el mismo interés de la conversación.

Beraien artean, ezberdintasun handiak dituzte, bakoitzak kide batekin afinitate gehiago dute eta beste batzuk, bestalde, taldetik baztertuagoak egoten dira. Bakoitzak gaitasun kognitibo ezberdinak dituzte, azken finean pertsona batek beste batek baino gehiago edo gutxiago hitz egiten du, bat bestea baino isilagoa da, etab. Bakoitzaren izateko moduaren arabera da.

Guk normalean gure helburua, hitz gutxiago egiten duen pertsonaren gustuak zeintzuk diren kontuan izanda, gai horien inguruan hitz egitea bultzatzen dugu eta horrela, beste kideen parte hartzea sustatzen dugu. Modu honetan, beraien arteko harremana sortzea edo interakzioa sustatzen dugu.

- **¿A la hora de hacer o programar actividades, ¿crees que influye/condiciona vuestra opinión? ¿Siempre se tienen en cuenta los gustos de los participantes?**
Ekintzak egiterako edo planifikatzerakoan, uste duzu zuen iritziak eragina izan ahal duela? Beraien gustuak kontuan izaten dira beti?

Bueno, hay veces que pues si no salen actividades, si alguna vez hemos hecho una actividad, por ejemplo una sala de escape si sabemos que la última vez que la hemos hecho a salido bien y a ellos les gusta, pues igual en ese momento no sale decir que quieren hacer eso porque muchos dicen: “bah, ya lo hemos hecho” aunque haya sido hace un año. Pero como ya lo han hecho, quieren hacer otra cosa. Pues nosotras decimos no está mal repetir, igual hay más salas de escape, con diferentes juegos, para probar.

Normalmente siempre nos adecuamos a sus gustos, nosotras no solemos poner barreras en ello. Porque al final en el club lo que hacemos es trabajar por y para que ellos disfruten del ocio, no para que nosotras estemos más cómodas.

Bueno, batzuetan ekintzak irteten ez badira, eta noizbait asko gustatu zaien edo oso ondo irten den ekintzaren bat egin badugu, adibidez, ihes gelen ekintza. Igual beraiek ez dute ekintza hori egin nahi dutela esaten, askok esaten dute: “bah, hori egin dugu jada”, nahiz eta orain dela urtebete izan. Baina egin dutenez, beste ekintza bat egitea nahi izaten dute. Guk kasu horretan, errepikatzea txarto ez dagoela eta adibidez beste ihes gela bat frogatu ahal dugula esaten diegu, probatzeko.

Orokorrean, beraien gustuetara moldatzen gara, guk ez dugu inolako oztoporik jartzen. Azkenean, klubean beraiantzako eta beraien aisialdiaz gozatzeko lan egiten dugu eta ez gu eroso egoteko.

- **¿Qué ventajas puede sacar una persona con TEA que acuda a un club de ocio? Zer nolako abantailak atera ahal ditu AEN duen pertsona batek honelako aisialdia eta denbora libreko klubetatik?**

Como la misma palabra indica, el Trastorno del Espectro Autista, no tiene tan desarrollado el área de las habilidades sociales y todo lo que tiene que ver con lo social. Entonces, yo creo que es muy importante que estas personas tengan el área del ocio cubierta porque a ellos les va a enriquecer como personas. Porque van a poder saber gestionarse a la hora de querer hacer algo, van a poder conocer a gente en los clubs con sus mismos gustos, su misma edad, etc. Para en un futuro poder gestionarse entre ellos, porque igual entre todos no, pero entre alguno que tenga más afinidad sí.

Yo lo veo imprescindible para todo tipo de persona y más para ellos porque es una dificultad que tienen.

Hitzak berak adierazten duen bezala, Autismoaren Espektrorik Nahastea duten pertsonak ez dute gaitasun sozialaren esparrua eta esparru sozialarekin harremana duen guztia hain garatua. Beraz, nire ustez oso garrantzitsua da pertsonak aisialdia bermatua izatea, beraietarako aberasgarria izan daitekeelako. Zerbait egiterako orduan, kudeatzeko aukera izango dute, beraien gustu eta interes berdineko jendea ezagutzeko aukera izango dute klubetan, adin berdinekoak, etab. Etorkizun batean, beraien artean aisialdia kudeatzeko aukera izateko, igual denon artean ez baina, afinitate gehiago duten pertsonen artean bai.

Nik ezinbestekoa ikusten dut edozein pertsonentzako eta beraietarako gehiago, duten zailtasun bat baita.

- **¿Has visto o conocido en tu grupo que compañeros que gracias al club, quedan o han creado vínculo fuera del club de ocio?** *Ezagutu edo ikusi ahal duzu klubaren bitartez kanpoan harremana izan duten kiderik?*

Pues justo en el club que tengo los sábados, no. Pero sé que tienen un grupo de Whatsapp por el que hablan y donde comparten gustos y aficiones. Por ejemplo: he encontrado esto sobre no sé qué. Y sé que en el grupo de los domingos, hay dos de ellos que suelen quedar fuera del club entre ellos. Porque las madres tienen muy buena relación, se llevan muy bien y suelen quedar. Pero como son menores, y siempre suelen quedar con las madres, o sea, no quedan ellos solos.

Larunbatetan dudatan taldean justu ez. Baina Whatsapp-eko talde bat dutela badakit eta bertatik beraien artean hitz egiten dute, beraien gustuak eta interesak partekatzen dituzte, etab. Adibidez: gai honen inguruan hau aurkitu dut.

Igandeetako taldean, bi kide klubetik kanpo geratzen direla badakit. Amak oso lagunak dira eta harreman oso ona dute. Taldekideak oraindik adin txikiak direnez, beti beraien amak gelditzen direnean elkartzen dira, hau da, ez dira beraien biak soilik geratzen.

12.ERANSKINA: PROGRAMAZIOA ETA EBALUAZIOA EGITEKO TAULA

Profesionalak	Programazio data	Ekintzaren data	Ekintza	Ekintza alternatiboa	Ebaluazioa

13. ERANSKINA: TALDEKO GASTUEN ETA DIRU-SARTZEEN INGURUKO JARRAIPENA EGITEKO TAULA

Tokia:				
Data:				
Arduradunak:				
Programa:				
Faktura zenbakia:	Faktura data	Kontzeptua	Zenbatekoa	Guztira zenbat daukagu

14. ERANSKINA: BEHAKETAREN PARTE HARTZAILEAREN DATU BILKETA

Hurrengo taula hauetan, martxotik hona taldeak egin dituen ekintza ezberdinak bilduta daude, ekintza bakoitzaren inguruko informazio orokorra islatuz eta parte hartzearen inguruko ebaluazio txiki bat eginez.

Eguna: Otsailak 2	Ordua: 17:00	Lekua: Deustu
Zenbat partaide: 4	Ekintzaren iraupena: 3 ordu	

<p>Ekintza:</p> <p>ESKULANEN AZOKA (BEC)</p>	<p>Parte- hartzea/ Ebaluazioa:</p> <p>Deustuko eguneko zentroan gelditu ginen arratsaldeko 17.00etan. Bertatik, metroa hartu genuen eta Barakaldoko BEC-era joan ginen.</p> <p>Bertan, urtero bezala eskulanen inguruko azoka egiten da eta neskei eskulanak gustatzen zaizkienez, bertara joatea erabaki genuen. Hainbat ideia jasotzeko aukera izan genuen eta gero, gure eskulan tailerrak egiterako orduan jasotako ideia horiek erabili ahal ditugu.</p> <p>Azoka barruan, jateko zonalde bat jartzen dute eta bertan askaltzea erabaki zuten.</p> <p>Behin azoka ikusita, metroa hartu genuen eta berriz ere Deustuko eguneko zentrorra itzuli ginen bertan ekintza bukatzeko asmoz.</p> <p>Orokorrean, urtero egiten dugun ekintza bat izaten da, izan ere, asko gustatzen zaizkie bertan dauden eskulan tailerrak eta salgai dauden hainbat gauza. Etorkizunean gure eskulan tailerretan egin ahal ditugun gauzen inguruko ideiak hartzen dituzte eta askok, eskulanen bat egiteko materialak erosten dituzte. Oso ondo pasatzen dute eta asko gustatzen zaie, nahiz eta jende askoz betetako tokia izan.</p>
---	--

Eguna: Otsailak 16	Ordua: 17:00	Lekua: Getxo
Zenbat partaide: 4	Ekintzaren iraupena: 3 ordu	
<p>Ekintza:</p>	<p>Parte- hartzea/ Ebaluazioa:</p> <p>Ekintza hau nahiko berezia izan zen, partaide baten urtebetetzea izan zenez, gurasoak talde osoari opari bat egin nahi zion eta hori dela eta, ihes gela batera joan ginen. Horregatik, ekintza Getxon hasi genuen, bertan baitzegoen aukeratu zuten ihes gela.</p> <p>Ihes gela bukatu ostean, askaria hartu genuen handik hurbil zegoen toki baten eta berriz ere bertan bukatu genuen ekintza.</p> <p>Esan beharra dago, partaideak oso pozik egon</p>	

IHES GELA	<p>zirela oparia dela eta. Gainera, partaideetako batek, bere oparia ekarri zion urteak bete zituen kideari.</p> <p>Ekintzari dagokionez, taldeko kide bik ez zuten ekintzaz gozatu, izan ere, hasieran azaldutako istorioa, hau da, ihes gela egiteko jarraitu behar genuen istorioa sinetsi egin zuten eta denboraren ardura handia zuten, jolaseko probetan oinarritu gabe. Beste bi partaidek oso ondo pasatu zuten eta asko parte hartu zuten. Denon artean lan eginez, probak aurkitu genituen eta enigma argitzeko gutxi falta izan zitzaigun.</p>
-----------	---

Eguna: Martxoak 2	Ordua: 17:00	Lekua: Deustu
Zenbat partaide: 4	Ekintzaren iraupena: 3 ordu	
Ekintza:	Parte- hartzea/ Ebaluazioa:	
	<p>Deustuko eguneko zentroan gelditu ginen arratsaldeko 17.00etan. Bertatik, lasai- lasai paseo bat ematen Bilboko zonalde ezberdinetan aritu ginen. Mozorrotzeko aukera eman genien baina inork ez zuen mozorrotzeko gogorik izan, etxetik mozorroa ekarri zuen neska batek izan ezik.</p> <p>Lehenengo talde ezberdinen dantzak ikusi genituen Albia inguruan, bertatik, erromeria zegoen lekura joan ginen eta erromerian egon ostean, koadrilen kalejira ikusteko aukera izan genuen. Kalejira bukatu zenean, merienda</p>	

<p>BILBOKO MOZORROAK</p>	<p>hartzera joateko proposamena egin zuten eta beraien artean, meriendatzeko gehien gustuko duten lekua aukeratzeko aukera izan zuten.</p> <p>Paseo bat emanez, berriz ere Deustuko eguneko zentrorra bueltatu ginen bertan ekintza bukatzeko asmoz. Egia esan, ez dute mozorro egunaz asko gozatu, ez zaie jende larregi dagoen lekuetan egotea gustatzen.</p>
--------------------------	---

<p>Eguna: Martxoak 16</p>	<p>Ordua: 17:00</p>	<p>Lekua: Deustu</p>
<p>Zenbat partaide: 4</p>	<p>Ekintzaren iraupena: 3 ordu</p>	
<p>Ekintza:</p>	<p>Parte- hartzea/ Ebaluazioa:</p> <p>Deustuko eguneko zentroan gelditu ginen arratsaldeko 17.00etan. Bertatik, lasai- lasai paseo bat ematen Bilboko Arenal ingurura hurbildu ginen. Bertan, Bilbao Bike Tour izeneko denda dago eta bizikletak alokatzen dituzte.</p> <p>Beraz, bi pertsonentzako bizikletan hartu genituen eta ordubetez Bilboko erreka inguruan aritu ginen. Bizikletan, binaka joan behar ziren eta beraien aukeratu zuten kide nor izango zen. Gero, pedalei emateko txandak egin zituzten.</p>	

<p>BIZIKLETEN ALOKAIRUA</p>	<p>Behin bizikleten ekintza bukatuta, meriendatzeko gogoia zuten eta Bilboko alde zaharrera joateko proposamena egin zuten. Bertan askaria hartu genuen eta paseo bat emanez, berriz ere Deustuko eguneko zentrora bueltatu ginen bertan ekintza bukatzeko asmoz.</p> <p>Ekintza honi dagokionez, esan beharra dago nahiz eta taldeko bi neskek pedalei emateko gogorik ez izan, ekintzaz asko gozatu dutela eta oso ondo pasatu dutela.</p>
------------------------------------	--

<p>Eguna: Apirilak 6</p>	<p>Ordua: 17:00</p>	<p>Lekua: Deustu</p>
<p>Zenbat partaide: 4</p>	<p>Ekintzaren iraupena: 3 ordu</p>	
<p>Ekintza:</p>	<p>Parte- hartzea/ Ebaluazioa:</p> <p>Deustuko eguneko zentroan gelditu ginen arratsaldeko 17.00etan. Bertatik, lasai- lasai paseo bat ematen Bilboko Arte Ederren museora joan ginen.</p> <p>Arte Ederren museoa arratsaldeko seietatik aurrera, doanekoa da eta horrek aukera paregabea eskaintzen du bertara bisita egiten joateko. Ideia asko gustatu zitzaion.</p> <p>Museo barruan, ordubeteko bisita egin genuen,</p>	

<p>ARTE EDERREN MUSEOA</p>	<p>gure kontura. Bertako mapa bat hartuz eta interesgarrienak iruditzen zaizkien lanak ikusiz.</p> <p>Ekintza hau bukatzerakoan, askaria hartu genuen eta paseo bat emanez, berriz ere Deustuko eguneko zentrora bueltatu ginen bertan ekintza bukatzeko asmoz.</p> <p>Ekintza honi dagokionez, esan beharra dago taldeko neska batek asko disfrutatu zuela, artea eta lanak ikustea asko gustatzen baitzaio. Besteek beraien artean hitz egiten igaro zuten bitarteko denbora gehiena. Bukatzerakoan, ekintza gustatu zitzaizela esan zuten.</p>
----------------------------	---

<p>Eguna: Apirilak 27</p>	<p>Ordua: 17:00</p>	<p>Lekua: Deustu</p>
<p>Zenbat partaide: 4 (beste talde batekin biltzeko aukera izan dugu)</p>	<p>Ekintzaren iraupena: 3 ordu</p>	
<p>Ekintza:</p>	<p>Parte- hartzea/ Ebaluazioa:</p> <p>Deustuko eguneko zentroan gelditu ginen arratsaldeko 16.30etan. Ekintzaren ordutegia aldatzea beharrezkoa ikusi dugu, nahi genuen ekintza burutu ahal izateko eta denbora aldetik hobeto aritzeko.</p> <p>Ekintza hau egiteko, beste talde batzuekin bildu ginen, denon artean egiteko ekintza egokia zela ikusi zelako eta pertsona kopuru nagusi bat behar zelako gehienbat.</p>	

<p>BILBOKO MUSEO MARITIMOA</p>	<p>Deustutik, lasai- lasai paseo bat ematen Bilboko museo maritimora joan ginen. Bertan, La Caixak sortutako Planetario EduCaixa zegoen. Planetarioan sartu eta bertan film bat ikusi genuen, planeten eta unibertsoaren inguruko filma. Horren ostean, ikusitakoaren inguruko dinamika bat egitea proposatu ziguten, ilargiaren inguruko posizioak azalduz.</p> <p>Ekintza hau bukatzerakoan, askaria hartu genuen eta paseo bat emanez, berriz ere Deustuko eguneko zentrora bueltatu ginen bertan ekintza bukatzeko asmoz.</p> <p>Ekintza honi dagokionez, esan beharra dago adin txikiagoko pertsonentzat bideratutako ekintza bat izan dela. Nahiko nagusiak dira talde honetako partaideak honelako ekintza bat burutzeko. Filma ere txikiagokoak direnentzat zuzenduta zegoen.</p>
--------------------------------	---

<p>Eguna: Maiatzak 11</p>	<p>Ordua: 17:00</p>	<p>Lekua: Deustu</p>
<p>Zenbat partaide: 4</p>	<p>Ekintzaren iraupena: 3 ordu</p>	
<p>Ekintza:</p>	<p>Parte- hartzea/ Ebaluazioa:</p> <p>Deustuko eguneko zentroan gelditu ginen arratsaldeko 17.00etan. Behin denak batuta, eguneko zentrorra jaitsi ginen eta gela bat prestatu genuen.</p> <p>Horren ostean, metroko irteerara joan ginen, bertan Mary Kay izeneko elkartearen makillatzaile batekin geratu ginen.</p> <p>Eguneko zentroan, ordu eta erdiko saioa izan genuen makillatzailea zen neska honekin. Bertan,</p>	

<p>MAKILLAJE TAILERRA</p>	<p>aurpegiko azala zaintzeko eta gure burua makillatzeko hainbat aholku eman zizkigun eta berak ekarritako produktuekin, gure burua makillatzeko aukera izan genuen.</p> <p>Ekintza hau bukatzerakoan, askaria hartu genuen beraiek aukeratutako tokian eta paseo bat emanaz, berriz ere Deustuko eguneko zentrora bueltatu ginen bertan ekintza bukatzeko asmoz.</p> <p>Beraiek askotan eskatutako ekintza bat izan da hau, izan ere, askotan esaten dute makillatzea asko gustatzen zaiela. Aukera paregabea izan da, makillatzea dakien neska baten laguntzak tailer hau burutzea. Tarte oso atsegina pasatu dute eta asko gustatu zaie. Parte hartzeari dagokionez, bi neskek ez zuten ekintzan parte hartu, beraien burua makillatzea ez zutelako nahi, beraz, tailerra nola egiten genuen ikusten geratu ziren eta hainbat aholku eman zituzten. Beste bi neskek, oso pozik parte hartu zuten.</p>
---------------------------	--

Behaketa parte hartzaile hau kontuan izanda, ikus daiteke, eskulanean gaia asko gustatzen zaiela izan ere, BEC- en egiten den eskulanean azokara joatea, urtero errepikatzen dugun ekintza bat da. Gainera, askok bertan erosketak egiten dituzte gero etxean eskulan horiek egiteko.

Orokorrean, ihes geletara joatea talde gehienei gustatzen zaien ekintza bat da. Aurten, lehen aldiz talde honekin ekintza hau frogatu dugu, izan ere, kide baten urtebetetzea dela eta, gurasoek taldeari ekintza hau opari bezala eskaini zioten. Ekintza honek, ez zuen arrakasta askorik izan, denbora zehatz bat edukitzeak eta leku itxi batean egoteak askori urduritasuna sorrarazi zion. Hori dela eta, ez ziren ekintzan oinarritzen eta frogak aurkitzen saiatzen. Ikus daiteke, nahiz eta beraiek proposatutako eta beraien gustuen araberrako ekintzak proposatzen diren, askotan ekintza horiek ez dutela arrakastarik izaten.

Beste ekintzetako bat, Bilboko mozorro festetara joatea izan zen, beraiek planifikatutako ekintza baitzen. Mozorrotuta etortzeko edo, mozorroren bat erosteko

eskaintza egin zitzaion baina inork ez zuen nahi izan. Gainera, jende askoz osatutako giro batean murgildu ginenez, ez ziren bat ere eroso egon.

Klubeko beste larunbat batean, bizikletak alokatzea pentsatu genuen, beraz, bi pertsonetako bizikleta edo “kars” batzuen erreserba egin genuen. Beraien artean adostasun batera heldu ziren eta bikoteka jarri ziren. Bikoteka zeudela, pedalei nork emango zion adostu zuten eta ekintzarekin hasi ginen. Asko gustatu zitzaion ekintza bat izan zen eta denbora tarte dibertigarri bat pasatzeko aukera izan zuten.

Taldeko neska gehienei artea gustatzen zaienez, museora joatea proposatu genuen. Baiezkoa eman zigutenean, konturatu ginen arratsaldeko seietatik aurrera Bilboko Arte Ederren museoak bere ateak dohainik irekitzen zituela. Beraz, museoa barrutik ikusteko eta zeuden lan ezberdinak ezagutzeko, ideia interesgarria iruditu zitzaion. Bertan museoan barruan geundela, aspergarria iruditu zitzaion gehienei.

Bestalde, Apnabiko bulegoetatik, ekintza bat egitea proposatu ziguten aisialdia eta denbora libreko klub guztiei zuzenduta, denek ekintza berdina eta batera egiteko asmoz. Bilboko museo maritimoak, planetario bat jarri zuen eta denok planetario hori ikustera joan ginen. Nire ustez, ekintza adin txikiagoko jendeari zuzenduta zegoen eta hori dela eta, partaide asko aspertu egin ziren, nahiz eta, planetarioa eta ikusi eta ikasi zutena asko gustatu zitzaion.

Behaketa parte hartzailearen bitartez jaso izan dudana azken ekintza oso interesgarria izan zen. Askotan neskek makillajearen inguruko tailerrak edo ekintzak eskatzen zizkiguten eta noizbait egin izan dugu gure artean makillaje “tailer” moduko bat, baina beraiek, gaiaren inguruan dakien norbaitek makillatzea nahi zuten. Azken ekintza honetan, profesional batekin biltzeko aukera izan dugu eta makillajearen inguruko tailer bat egin dugu. Horretarako, Mary Kay-ko neska batekin kontaktuan jarri ginen eta berak truku ezberdinak erakutsi zizkigun. Nahiz eta bi neskek ez zuten parte hartu, beste bik oso ondo pasatu zuten.